

De monarchie en de publieke opinie in België

door Bart MADDENS,

Aspirant van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek.

Inleiding

Tijdens het voorbije jaar werd er haast met de regelmaat van de klok gepeild naar de houding van de Belgen tegenover de monarchie in het algemeen en de koning in het bijzonder. De resultaten van die enquêtes vormden een niet onbelangrijk element in het publieke debat over de weigering van de koning om de abortuswet te ondertekenen. Dit is niet verwonderlijk. Het staatshoofd wordt niet door de burgers verkozen en precies daardoor wint het opinieonderzoek aan belang. Bij gebrek aan verkiezingen vormt dat onderzoek de belangrijkste graadmeter van de legitimiteit van de monarchie. We kunnen ons inderdaad moeilijk voorstellen dat het gezag van de vorst intact zou blijven, mocht uit opiniepeilingen blijken dat de republikeinen een meerderheid vormen in België, of zelfs nog maar in Vlaanderen of Wallonië.

Dat is echter vooralsnog niet het geval. Het overgrote deel van de enquêtes over de koning toont aan dat de republikeinen een vrij onbeduidende minderheid vormen. De abortuskwestie heeft daar overigens geen verandering in gebracht. Bij wijze van inleiding geven we hieronder een kort overzicht van het recente publieke opinie-onderzoek naar de populariteit van de koning.

In maart 1990, dus vlak voor de 'mini-koningskwestie', werd door het onderzoeksbureau DIMARSO aan 1000 Belgen gevraagd 'door wie Boudewijn dient opgevolgd indien hij, nu of later, zijn troon afstaat.' Slechts 8,6% van de respondenten vond toen dat er een verkozen president in zijn plaats moet komen. Opmerkelijk genoeg was dit aantal hoger in Vlaanderen (9,5%) dan in Brussel (6,3%) of Wallonië (7,8%). 75,7% is van oordeel dat Boudewijn best wordt opgevolgd door een nieuwe monarch. De grote meerderheid van de ondervraagden (60%) opteert daarbij voor prins Filip¹.

Op woensdag 4 april raakt bekend dat de koning weigert de abortuswet te tekenen. Dezelfde dag nog tracht DIMARSO de reactie van de Belgische bevolking in kaart te brengen. Een kleine meerderheid van 52% vindt dat koning Boudewijn het recht heeft om op morele grond te weigeren een wet te ondertekenen. Maar een veel grotere meerderheid van 77% is van oordeel dat het incident Boudewijn er geenszins toe verplichtte om troonsafstand te doen. Amper 11% vindt het te

(1) *De Morgen*, 5 april 1990.

gendeel. Op de koningskwestie werd door Walen en Vlamingen op dezelfde wijze gereageerd ².

In de week van 1-7 juni, 2 maanden na de koningskwestie, ondervraagt DIMARSO de Belgische bevolking opnieuw over de monarchie. De omstreden beslissing van koning Boudewijn blijkt weinig of geen verandering te hebben gebracht in het oordeel van de Belgen over het koningschap. 75,2% vindt dat de monarchie moet behouden worden. Slechts 14,6% is bereid om er komaf mee te maken. Net als voor de mini-koningskwestie heeft de monarchie de steun van ongeveer drie vierden van de ondervraagden. Op de vraag of prins Filip de opvolger van koning Boudewijn moet worden antwoordt 73,3% positief. Dat is 13,3% meer dan in maart, maar we moeten er wel rekening mee houden dat de vraagstelling toen niet enkel op de opvolging door prins Filip betrekking had. In tegenstelling tot het onderzoek van maart vindt DIMARSO nu meer monarchisten bij de Vlamingen dan bij de Walen. In Brussel is de steun voor de monarchie het kleinst. De verschillen zijn evenwel relatief klein: In Vlaanderen wil 77% de monarchie behouden, in Wallonië 73,4% en in Brussel 71,9%. Verder blijken de vrouwen koningsgezinder dan de mannen en zijn er meer koningsgezinden in de oudere leeftijdsgroepen ³.

Een laatste peiling naar de koningsgezindheid dateert van eind augustus 1990 en werd uitgevoerd door Marketing Unit. Aan 500 Vlamingen werd de vraag voorgelegd wat ze als staatshoofd verkiezen: een koning of een president. 78,3% kiest voor de eerste mogelijkheid, 16,2% voor de laatste. Het eerste procent ligt helemaal in de lijn van de verwachten, het tweede is opvallend hoog in vergelijking met de vorige onderzoeken. Verder constateert Marketing Unit dat het aantal monarchisten oploopt tot 86% bij de vrouwen en 89% bij de respondenten van meer dan 55 jaar ⁴.

Het hierboven besproken onderzoek schetst weliswaar een algemeen beeld van de houding van de Belgen tegenover de monarchie, maar laat toch heel wat vragen onbeantwoord. Waarom zijn de meeste Belgen voorstander van een monarchie? Zijn het rationele of veeleer emotionele argumenten die daarbij de doorslag geven? In welke mate is het oordeel over de institutie 'koning' afhankelijk van de gevoelens die men koestert ten opzichte van de koning als persoon? Verder geven de hogervermelde onderzoeken geen antwoord op de vraag of de koningsgezindheid verband houdt met de politieke en religieuze overtuiging van de burger. Evenmin is het duidelijk welk beeld de Belg zich vormt van de machtsuitoefening door de koning en in hoeverre hij tevreden is met de invloed die de koning in zijn ogen heeft. Tenslotte worden de resultaten van de genoemde opiniepeilin-

(2) *Het Laatste Nieuws*, 5 april 1990.

(3) *La Dernière Heure*, 20 juni 1990.

(4) *Humo*, 6 september 1990.

gen slechts in beperkte mate opgesplitst naar een aantal deelcategorieën van de bevolking.

De 60e verjaardag van de koning en de 40e verjaardag van zijn troonsbestijging leken voor de Afdeling Politologie van de K.U.Leuven een ideale gelegenheid om op zoek te gaan naar een antwoord op die vragen. Daarbij werd er geopteerd voor een grootscheeps survey-onderzoek, waarbij niet minder dan 3000 Belgen grondig werden ondervraagd over hun houding tegenover de monarchie en de koning.

De enquête werd uitgevoerd door het Instituut voor Advies inzake Opiniepeiling (IAO), in nauwe samenwerking met de Afdeling Politologie en de Afdeling Sociologische Theorie en Methoden van de K.U.Leuven. Het veldwerk gebeurde van 22 tot 30 juni 1990. In totaal werden er 1000 Vlamingen, 1000 Walen en 1000 Brusselaars van 18 jaar en ouder door 172 enquêteurs ondervraagd. De steekproeftrekking gebeurde op basis van vooraf gespecificeerde quota's voor het geslacht, de leeftijd en het socio-professionele milieu.

De houding van de respondenten tegenover de monarchie wordt in de vragenlijst vanuit vier verschillende invalshoeken benaderd. Vooreerst wordt hun gevraagd naar het oordeel over de noodzaak van een koning in België. Vervolgens worden ze uitgenodigd om uit te leggen waarom ze vinden dat er in België al dan niet een koning noodzakelijk is. Ten derde wordt er gepeild naar hun houding tegenover de koning als persoon, met behulp van een semantische differentiaalvraag. Daarna volgen een aantal vragen met betrekking tot de gepercipiëerde en de gewenste machtsuitoefening door de koning.

Hieronder bespreken we achtereenvolgens het antwoord op de vier vraagstellingen. Tegelijkertijd gaan we telkens op zoek naar verbanden tussen de afhankelijke variabelen onderling en tussen de afhankelijke en de onafhankelijke variabelen.

I. Het oordeel over de noodzaak van de monarchie

Om te peilen naar het oordeel van de respondenten over de monarchie als institutie hebben we een vraag overgenomen uit een studie van R. Rose en D. Kavanagh over de monarchie en de politieke cultuur in Groot-Brittannië: "Some people say we really don't need a queen; others disagree. What do you think?"⁵. Bij ons is dat geworden: "Sommigen zeggen dat België een koning nodig heeft. Anderen vinden dat er in België geen koning nodig is. Nog anderen hebben terzake geen mening. Welke mening leunt het dichtst bij de uwe aan?"

Uit Tabel I blijkt eens te meer dat de monarchie in België kan rekenen op een ruime steun van de bevolking. In totaal vindt 61,4% van de bevolking dat er in België een koning nodig is. In Wallonië is het aantal monarchisten het kleinst:

(5) R. ROSE, D. KAVANAGH, *The Monarchy in Contemporary Political Culture*. In: *Comparative Politics*, 1976, nr.4, blz. 548-576.

59,6%. Daarna volgt Vlaanderen met 62,1% en tenslotte Brussel met 63,4%. Het grootste aantal niet-monarchisten vinden we in Vlaanderen : 23%. In Brussel en Wallonië is die groep telkens ongeveer 2,5% kleiner. Niet onbelangrijk is verder dat het aantal respondenten zonder mening in Wallonië beduidend groter is dan in Vlaanderen en Brussel. De verschillen tussen de regio's zijn niet echt groot, maar toch significant ⁶.

Het aantal monarchisten in ons onderzoek is merkkelijk lager dan dat in de hogergeciteerde enquêtes, en het aantal niet-monarchisten hoger. Dit heeft ongetwijfeld te maken met de manier van vragenstellen. De respondenten kregen bij ons uitdrukkelijk de kans om 'weet niet' te antwoorden. Die groep is bij ons dan ook aanzienlijk groter dan in andere onderzoeken, terwijl het aantal monarchisten geslonken is. Allicht zijn de monarchisten bij ons voor een stuk uitgezuiverd van ongeïnteresseerde respondenten die voor de 'gemakkelijkste', d.w.z. de minst controversiële antwoordmogelijkheid kozen in andere onderzoeken. Daarnaast vloeit het grote aantal niet-monarchisten waarschijnlijk voort uit het feit dat die optie bij ons in weinig radicale termen geformuleerd is. De respondenten moesten zichzelf niet het etiket 'republikein' opplakken, maar enkel verklaren dat er geen koning nodig is in België. Daarom spreken we voorzichtigheidshalve over 'niet-monarchisten' in de plaats van 'republikeinen'. Aangezien het er voor ons niet zo zeer op aankomt om het aantal 'monarchisten' en 'republikeinen' haarfijn te bepalen zijn die betekenisnuances echter van ondergeschikt belang. Ons onderzoek beoogt immers vooral te achterhalen welke groepen er meer en minder koningsgezind zijn. Daar gaan we nu uitgebreid op in.

TABEL I

Het antwoord op de vraag 'is er in België een koning nodig?' in Vlaanderen, Wallonië, Brussel en België ⁷.

		nodig	niet nodig	weet niet	N
VLAANDEREN	n	617	228	148	993
	%	62,1	23,0	14,9	
WALLONIE	n	594	202	201	997
	%	59,6	20,3	20,2	
BRUSSEL	n	632	200	165	997
	%	63,4	20,1	16,5	
BELGIE*	n	1834	651	500	2985
	%	61,4	21,8	16,7	

*gewogen volgens het bevolkingsaantal per regio.

(6) X^2 van de kruistabel tussen het oordeel van de noodzaak van de koning en de regio (gewogen volgens het bevolkingsaantal per regio): 13,053 sign. = 0,011 Cramers V = 0,047.

A. Correlatie met identificatievariabelen

Om te beginnen blijkt uit de gegevens dat het relatieve aantal monarchisten bij de *vrouwen* telkens iets groter is dan bij de *mannen*. Dat verschil is echter nooit significant.

De variabele *leeftijd* is veel relevanter. Hier is de samenhang met de koningsgezindheid in de drie gevallen significant en relatief sterk. Uit tabel II blijkt dat het aantal koningsgezinden beduidend toeneemt bij oudere generaties. Bij de respondenten van meer dan 65 jaar vinden we het grootste aantal monarchisten. In Wallonië en Vlaanderen daalt dit aantal naarmate men jonger wordt, maar bij de jongste respondenten stijgt de aanhang van de koning opnieuw. In Brussel is dat niet het geval. Daar vormt de jongste generatie de minst koningsgezinde groep. Belangrijk is wel dat een meerderheid in elke leeftijdsgroep overtuigd is van de noodzaak van de monarchie.

TABEL II

Het antwoord op de vraag 'moet er in België een koning zijn?' volgens leeftijd, in Vlaanderen, Wallonië en Brussel.

	nodig	niet nodig	weet niet	N
VLAANDEREN	$(X^2 = 27,448 \text{ sign.} = 0,002 \text{ Cramers } V = 0,118)$			
18-24	97	25	28	150
	64,7	16,7	18,6	
25-34	114	53	38	205
	55,6	25,9	18,5	
35-44	110	50	28	188
	58,5	26,6	14,9	
45-54	87	46	27	160
	54,4	28,8	16,8	
55-64	94	28	16	138
	68,1	20,3	11,6	
65+	111	26	11	148
	75,0	17,6	7,4	
WALLONIE	$(X^2 = 23,136 \text{ sign.} = 0,010 \text{ Cramers } V = 0,108)$			
18-24	85	32	34	151
	56,3	21,2	22,5	
25-34	109	55	45	20
	52,2	26,3	21,5	
35-44	89	27	42	158
	56,3	17,1	26,6	
45-54	97	37	26	160
	60,6	23,1	16,3	
55-64	112	34	28	174
	64,4	19,5	16,1	
65+	103	18	25	146
	70,5	12,3	17,2	

	nodig	niet nodig	weet niet	N
BRUSSEL ($X^2 = 53,761$ sign. = 0,0001 Cramers $V = 0,164$)				
18-24	n 81	39	26	146
	% 55,5	26,7	17,8	
25-34	n 112	50	36	198
	% 56,6	25,2	18,2	
35-44	n 90	27	41	158
	% 57,0	17,0	26,0	
45-54	n 96	39	24	159
	% 60,4	24,6	15,0	
55-64	n 101	32	16	149
	% 67,8	21,5	10,7	
65+	n 150	12	22	184
	% 81,5	6,5	12,0	

Het verband tussen koningsgezindheid en *beroepssituatie*⁷ weerspiegelt grotendeels het vorige: gepensioneerden zijn telkens méér koningsgezind dan andere respondenten. Op te merken valt wel dat er -vooral in Vlaanderen- een tendens bestaat bij huismoeders om zich monarchistischer op te stellen.

Enkel in Brussel houdt de mate van koningsgezindheid ook tot op zekere hoogte verband met het *inkomensniveau*⁸. Bij de laagste inkomensgroep haalt de monarchie net geen meerderheid van aanhangers. Bij de respondenten met een inkomen van 60.000 tot 69.000 BF is de steun voor de monarchie het grootst, maar voor het overige is deze samenhang allesbehalve lineair.

Typisch voor Brussel en Wallonië is ook de significante correlatie met het *studieniveau*⁹. Bij respondenten met een universitaire en een lager technische scholing vinden we door de band wat minder aanhangers van de koning, bij respondenten die enkel hoger secundair onderwijs volgden wat meer. Ook hier een vrij grillig verband dus.

In Wallonië is er een significante, zij het vrij zwakke, samenhang met de variabele *beroepscategorie*¹⁰. Die moet vooral worden toegeschreven aan het feit dat we bij vrije beroepen, kaders, handelaars en ambachtslui wat meer koningsgezinden vinden.

Helemaal geen samenhang is er met de variabelen *gezinssamenstelling*, sector van *tewerkstelling* en *inkomen*. Samengevat mag men stellen dat van de hierboven besproken identificatievariabelen enkel de leeftijd consistent correleert met het oordeel van de respondenten over de noodzaak van de monarchie.

(7) Vlaanderen: $X^2 = 24,54$ sign. = 0,002 Cramers $V = 0,117$
 Wallonië: $X^2 = 20,19$ sign. = 0,010 Cramers $V = 0,11$
 Brussel: $X^2 = 41,333$ sign. = 0,0001 Cramers $V = 0,115$

(8) $X^2 = 32,866$ sign. = 0,001 Cramers $V = 0,134$

(9) Wallonië: $X^2 = 25,902$ sign. = 0,011 Cramers $V = 0,114$
 Brussel: $X^2 = 27,041$ sign. = 0,008 Cramers $V = 0,117$

(10) $X^2 = 18,86$ sign. = 0,042 Cramers $V = 0,098$

B. *Correlatie met politieke voorkeur*

Uit tabel III kunnen we afleiden hoe de steun voor de monarchie samenhangt met de de politieke voorkeur van de respondenten.

De samenhang met de *partijvoorkeur* is aanzienlijk. In Vlaanderen is de CVP de partij met het grootste aantal koningsgezinden (81,1%). Daarna volgen de PVV (64,5%) en de VU (54,1%). In de SP (49,3%) en AGALEV (48,9%) is er net geen volstrekte meerderheid te vinden voor het behoud van de monarchie in België. In het Vlaams Blok (36,9) is dit een uitgesproken minderheid. In het Vlaams Blok vinden we ook het meest respondenten die vinden dat een koning niet hoeft in België: 39,9%, dus toch geen absolute meerderheid. Daarna volgen de Volksunie (34,5%), de SP (32,4%), AGALEV (31,1%), de PVV (19,6%) en de CVP (10,6%).

In Wallonië vinden we hetzelfde patroon terug. De PSC spant de kroon met 84,3% voorstanders van de koning, gevolgd door de PRL (70,2%) de PS (49,9%) en ECOLO (46,8%). Ook in Wallonië dus net geen volstrekte meerderheid voor de koning bij socialisten en groenen, maar ook géén meerderheid tegen: van de groenen vindt 28,7% dat de koning niet nodig is, van de socialisten 22,6%. Bij de PRL en de PSC zijn er dat respectievelijk 16,6% en 7,3%.

Het grote verschil tussen Brussel en de andere gewesten is dat de koning hier in alle partijen een volstrekte meerderheid achter zich heeft staan. Tenminste in de franstalige, want het aantal Vlaamse kiezers in de steekproef is te klein om in dit opzicht veel houvast te bieden. De volgorde tussen de partijen blijft wel behouden. De PSC komt vooraan met 84,8% royalisten. Daarna het FDF (72,0%), de PRL (65,0%), de PS (58,1%) en ECOLO (52,2%). Die rangschikking blijft behouden wanneer we de stemmen van franstalige en Vlaamse partijen samentellen.

Opmerkelijk is wel het grote aantal respondenten zonder mening bij de Groene partijen. In Vlaanderen zijn dat er 20,0%, in Wallonië 24,5% en in Brussel 20,3%. Dit is des te merkwaardig omdat we weten dat het kiezerskorps van beide partijen over het algemeen sterk gepolitiseerd is.

De socialistische kiezers staan vrij afstandelijk tegenover de monarchie en dit weerspiegelt zich ook in de samenhang tussen *vakbondslidmaatschap*¹¹ en koningsgezindheid, die enkel in Vlaanderen niet significant is. De samenhang is vooral toe te schrijven aan het feit dat we bij de leden van de socialistische bonden beduidend minder monarchisten vinden. In Vlaanderen vindt net de helft van de ABVV-leden dat er een koning nodig is, in Brussel 50,5%. Maar in het Waalse FGTB haalt de koning amper 46,2%. 26,1% is hier van oordeel dat we best zonder een monarchie kunnen. Bij de christelijke vakbonden vinden we telkens wat meer koningsgezinden dan in de bevolking in het algemeen.

(11) Wallonië: $X^2 = 19,009$ sign. = 0,004 Cramers $V = 0,099$
 Brussel: $X^2 = 19,404$ sign. = 0,04 Cramers $V = 0,10$

Dat relatief geringe enthousiasme voor de monarchie bij socialisten komt ook tot uiting wanneer we de respondenten opsplitsen volgens *ziekenfondslidmaatschap*. Hier is de correlatie in de drie gevallen significant¹², voornamelijk omdat we bij de leden van socialistische ziekenfondsen wat minder steun vinden voor de koning, en bij die van de christelijke wat meer. Toch is er ook in de socialistische ziekenfondsen een volstrekte meerderheid van koningsgezinden te vinden, een meerderheid namelijk van 53,0% in Vlaanderen, 53,2% in Wallonië en 52,7% in Brussel.

TABEL III

Het antwoord op de vraag 'Is er in België een koning nodig?' volgens kiesintentie in Vlaanderen, Wallonië en Brussel.*

		nodig	niet nodig	weet niet	N
VLAANDEREN ($X^2 = 85,920$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,212)					
SP	n	106	70	39	215
	%	49,3	32,4	18,3	
CVP	n	227	30	23	280
	%	81,1	10,6	8,3	
PVV	n	112	34	28	174
	%	64,5	19,6	15,9	
VU	n	48	31	10	89
	%	54,1	34,5	11,4	
AGALEV	n	50	32	21	103
	%	48,9	31,1	20,0	
VL.BLOK	n	17	18	10	45
	%	36,9	39,9	23,2	
andere	n	29	12	6	47
	%	61,3	26,3	12,4	
WALLONIE ($X^2 = 88,287$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,219)					
PS	n	167	75	92	334
	%	49,9	22,6	27,5	
PSC	n	171	15	17	203
	%	84,3	7,3	8,4	
PRL	n	124	30	23	177
	%	70,2	16,6	13,2	
ECOLO	n	56	35	29	120
	%	46,8	28,7	24,5	
andere	n	42	23	18	83
	%	50,3	27,8	21,9	
BRUSSEL ($X^2 = 28,028$ sign. = 0,002 Cramers V = 0,141**)					
PS	n	90	35	30	155
	%	58,1	22,8	19,1	
PSC	n	58	4	6	68
	%	84,8	5,9	9,3	
PRL	n	130	34	36	200
	%	65,0	17,2	17,8	

(12) Vlaanderen : $X^2 = 17,652$ sign. = 0,007 Cramers V = 0,096
 Wallonië: $X^2 = 18,654$ sign. = 0,005 Cramers V = 0,101
 Brussel : $X^2 = 20,807$ sign. = 0,002 Cramers V = 0,104

		nodig	niet nodig	weet niet	N
FDF	n	58	14	8	80
	%	72,0	18,1	9,9	
ECOLO	n	63	33	25	121
	%	52,2	27,5	20,3	
SP	n	17	15	8	40
	%	-	-	-	
CVP	n	46	4	4	54
	%	86,2	6,3	7,5	
PVV	n	38	17	7	62
	%	60,4	27,9	11,7	
VU	n	18	0	6	24
	%	-	-	-	
AGALEV	n	5	3	1	9
	%	-	-	-	
VL.BLOK	n	6	2	1	9
	%	-	-	-	
andere	n	53	18	13	84
	%	63,0	21,6	15,4	

* gewogen volgens het kiesgedrag in 1987

** Vlaamse partijen niet meegerekend

C. Correlatie met religieuze overtuiging

De sterkste samenhang die we tot nu toe gevonden hebben is die tussen partijvoorkeur en koningsgezindheid. Dit is niet zo vanzelfsprekend, aangezien de rol van de koning, in tegenstelling tot vroeger, nauwelijks een twistpunt vormt tussen de partijen. Achter die correlatie gaat er dan ook een meer fundamentele samenhang schuil: die tussen *religieuze overtuiging* en koningsgezindheid. Tabel IV laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Katholieke respondenten zijn beduidend meer geneigd om de monarchie te steunen dan de niet-gelovige respondenten. Het aantal protestanten en mensen met een andere godsdienst is verwaarloosbaar klein in de drie steekproeven, zodat we over die groepen geen uitspraak kunnen doen. Wanneer we gewoon een onderscheid maken tussen katholieken en niet-katholieken dan komen we tot de verrassende vaststelling dat de aanhangers van de monarchie in die laatste groep een minderheid vormen, en dit zowel in Vlaanderen, Wallonië als Brussel. Van de Vlaamse niet-katholieke respondenten vindt slechts 41,0% de monarchie noodzakelijk. 37,5% vindt het tegendeel¹³. In Wallonië bedragen de procenten respectievelijk 45,7% en 29,7%¹⁴ en in Brussel 45,5% en 31,2%¹⁵.

De grote groep van katholieke respondenten kunnen we nu verder onderverdelen volgens hun mispraktijk. Ook die variabele blijkt een goeie voorspeller van de koningsgezindheid: hoe meer de katholieken naar de mis gaan, hoe groter de

(13) $X^2 = 87,655$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,229

(14) $X^2 = 48,382$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,222

(15) $X^2 = 136,544$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,372

kans dat ze de monarchie in België noodzakelijk vinden. Dit vrij sterke verband vinden we opnieuw in alle drie de gewesten¹⁶. Telkens bevat de groep Katholieken die elke zondag naar de mis gaan de grootste concentratie van monarchisten, nl. 85,3% in Vlaanderen, 93,1% in Wallonië en 96,5% in Brussel.

TABEL IV

Het antwoord op de vraag 'Is er in België een koning nodig?', volgens religieuze overtuiging, in Vlaanderen, Wallonië en Brussel.

		nodig	niet nodig	weet niet	N
VLAANDEREN ($X^2 = 106,751$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,233)					
ongelovig	n	53	56	20	129
	%	41,1	43,4	15,5	
protestant	n	7	0	3	10
	%	-	-	-	
katholiek	n	485	108	81	674
	%	72,0	16,0	12,0	
andere godsdienst	n	7	11	4	22
	%	-	-	-	
geen rel. overtuiging	n	59	48	39	146
	%	40,4	32,9	26,7	
WALLONIE ($X^2 = 93,676$ sign. = 0,001 Cramers V = 0,18)					
ongelovig	n	65	58	41	164
	%	39,6	35,4	25,0	
protestant	n	10	2	1	13
	%	-	-	-	
katholiek	n	421	94	108	623
	%	67,6	15,1	17,3	
andere godsdienst	n	19	12	5	36
	%	-	-	-	
geen rel. overtuiging	n	71	36	42	149
	%	47,6	24,2	28,2	
BRUSSEL ($X^2 = 174,697$ sign.: 0,0001 Cramers V = 0,297)					
ongelovig	n	106	92	44	242
	%	43,8	38,0	18,2	
protestant	n	10	4	3	17
	%	-	-	-	
katholiek	n	403	45	49	497
	%	81,1	9,0	9,9	
andere godsdienst	n	28	3	21	52
	%	53,8	5,8	40,4	
geen rel. overtuiging	n	79	54	46	179
	%	44,1	30,2	25,7	

(16) Vlaanderen: $X^2 = 33,915$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,16
 Wallonië: $X^2 = 51,307$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,20
 Brussel: $X^2 = 29,94$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,175
 (kruistabellen enkel met katholieken)

Hierbij kan men zich natuurlijk de vraag stellen of die aanzienlijke samenhang tussen koningsgezindheid en religie niet voor -althans voor een deel- overlapt met het hogerbeschreven verband tussen leeftijd en koningsgezindheid. We vinden immers proportioneel méér Katholieken bij de oudere generaties ¹⁷. We kunnen die hypothese toetsen door de variabele leeftijd onder controle te houden. In tabel 6 geven we per leeftijdsgroep en per gewest de correlatie tussen het al dan niet Katholiek zijn en de koningsgezindheid.

TABEL VI

Het verband tussen het al dan niet Katholiek zijn en het antwoord op de vraag 'Is er in België een koning nodig?', gecontroleerd volgens leeftijd, in Vlaanderen, Wallonië en Brussel.

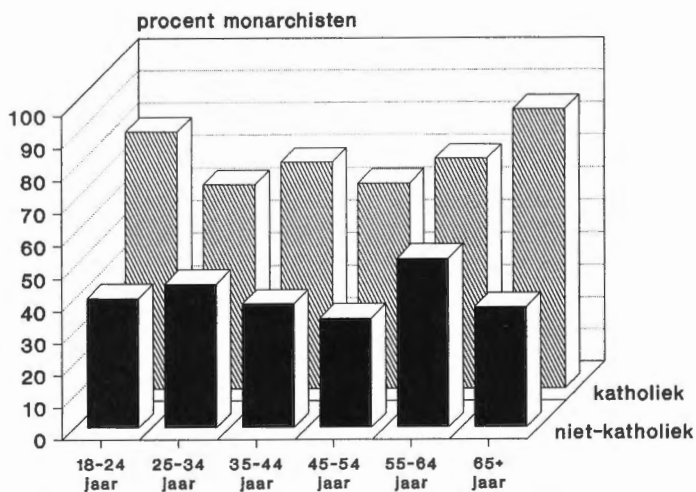
		Vlaanderen	Wallonië	Brussel
18-24 jaar	X ²	28,386	3,395	1,118
	sign.	0,0001	0,183	0,572
	CramersV	0,436	0,151	0,088
25-34 jaar	X ²	6,760	6,787	26,481
	sign.	0,034	0,034	0,0001
	CramersV	0,182	0,181	0,366
35-44 jaar	X ²	19,076	6,371	30,205
	sign.	0,0001	0,041	0,0001
	CramersV	0,320	0,202	0,437
45-54 jaar	X ²	11,324	2,498	27,869
	sign.	0,003	0,287	0,0001
	CramersV	0,272	0,126	0,425
55-64 jaar	X ²	4,862	18,525	29,419
	sign.	0,088	0,0001	0,0001
	CramersV	0,188	0,329	0,447
65+ jaar	X ²	37,268	18,921	15,627
	sign.	0,0001	0,0001	0,0001
	CramersV	0,504	0,361	0,294

De grafieken I, II en III tonen duidelijk aan dat de katholieken in elke leeftijdsgroep méér koningsgezind zijn dan de niet-Katholieken. Uit bovenstaande tabel blijkt dat dit verband in het overgrote deel van de gevallen significant is, maar niet altijd. In Vlaanderen is het niet significant bij de 55-64-jarigen, en is het het meest significant bij de jongsten en de oudsten.

(17) X² van de kruistabel tussen leeftijd en katholiek/niet-katholiek in Vlaanderen : 41,338 sign.=0,0001 Cramers V=0,205, in Wallonië: 14,527 sign.=0,013 Cramers V=0,121 en Brussel: 68,573 sign.=0,0001 Cramers V=0,264,

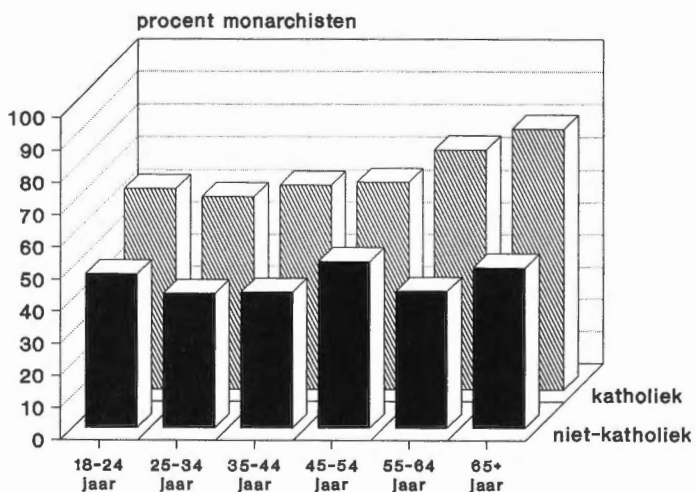
GRAFIEK I
Is er in België een koning nodig?
Volgens leeftijd en religie

VLAANDEREN

GRAFIEK II
Is er in België een koning nodig?
Volgens leeftijd en religie

WALONIË

In Wallonië daarentegen is het juist niet significant bij de jongsten. Ook de generatie van 45-54-jarigen valt er tussenuit. Net als in Vlaanderen vinden we het sterkste samenhang van katholiciteit en koningsgezindheid bij de oudste groep. In Brussel is het verband in alle leeftijdsgroepen erg sterk - uitgenomen in de jongste groep, waar het verschil tussen katholieken en niet katholieken praktisch helemaal uitgevlakt is. Alles samengenomen mag men stellen dat er, onafhankelijk van de leeftijd, een sterk verband bestaat tussen katholiciteit en koningsgezindheid, met uitzondering evenwel van de jongste leeftijdsgroep in Brussel en Wallonië.

D. *Correlatie met het gevoel van verbondenheid*

De monarchie is het symbool bij uitstek van de Belgische staat. Daarom is het aannemelijk dat respondenten die zich méér met België vereenzelvigen ook méér geneigd zijn om de monarchie te verdedigen. Omgekeerd kan men vermoeden dat de respondenten die zich méér met hun regio identificeren afstandelijker staan tegenover het koningshuis.

Tabel VII bevestigt de eerste hypothese. Hoe meer men zich met België verbonden voelt, hoe meer men overtuigd lijkt van de noodzaak van de monarchie. In Wallonië en Brussel is dat verband echter beduidend sterker dan in Vlaanderen. Van de Waalse respondenten die zich het meest met België verbonden voelen vindt 73,0% dat België een koning nodig heeft, van de Brusselse 75,2% en van de Vlaamse 'slechts' 68,5%.

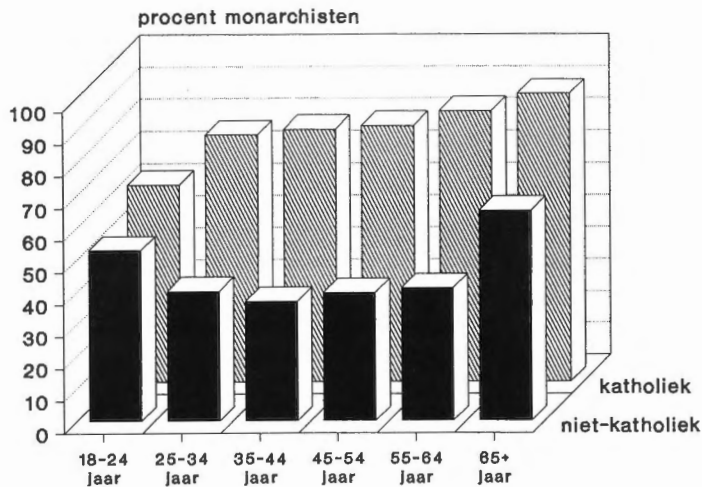
Wat betreft de hypothese dat ook de identificatie met de regio's samenhangt met de koningsgezindheid zijn de data minder éénduidig. De verbondenheid met Vlaanderen (in Vlaanderen en Brussel) heeft alvast weinig of niets te maken met de steun voor de monarchie, net zo min als de identificatie met Brussel. In Wallonië daarentegen bestaat er wel een aanzienlijke correlatie¹⁸. Van de Walen die zich het meest met hun eigen regio vereenzelvigen acht slechts een minderheid van 46,2% het voortbestaan van de monarchie noodzakelijk. Bij de weinige Brusselselaars die zich in de eerste plaats Waal voelen bedraagt dat aantal slechts 41,5%.

Verrassend is wel dat, in Brussel en Vlaanderen, ook de identificatie met Europa verband houdt met de koningsgezindheid¹⁹. Hoe meer men gericht is op Europa, hoe minder men overtuigd lijkt van het nut van de monarchie in België. Bij de respondenten die zich in de eerste plaats met Europa vereenzelvigen zijn er in Vlaanderen maar 52,6% koningsgezind. In Brussel valt het vooral op dat de groep respondenten die het minst van Europa moeten weten 71,0% aanhangers van de koning bevat.

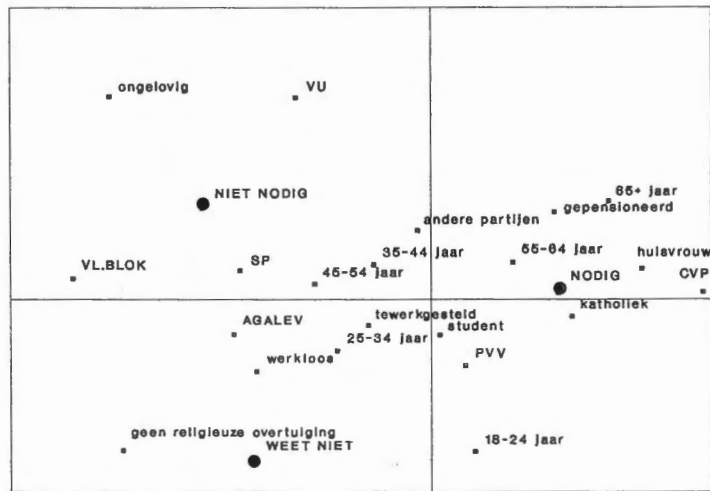
(18) $X^2 = 22,521$ sign. = 0,001 Cramers $V = 0,108$

(19) Vlaanderen: $X^2 = 13,664$ sign. = 0,034 Cramers $V = 0,084$
Brussel: $X^2 = 23,301$ sign. = 0,003 Cramers $V = 0,111$

GRAFIEK III
Is er in België een koning nodig?
Volgens leeftijd en religie
BRUSSEL

GRAFIEK IV
Correspondentieanalyse
Oordeel over de noodzaak van de koning
VLAANDEREN

INERTIE : horizontaal:0.055 (89.9%) verticaal: 0.008 (10.1%)

De identificatie met de eigen gemeente, tenslotte, heeft noch in Vlaanderen, noch in Wallonië iets met de steun voor de monarchie te maken.

TABEL VII

Het antwoord op de vraag 'Is er in België een koning nodig?', volgens de mate van verbondenheid met België, in Vlaanderen, Wallonië en Brussel.

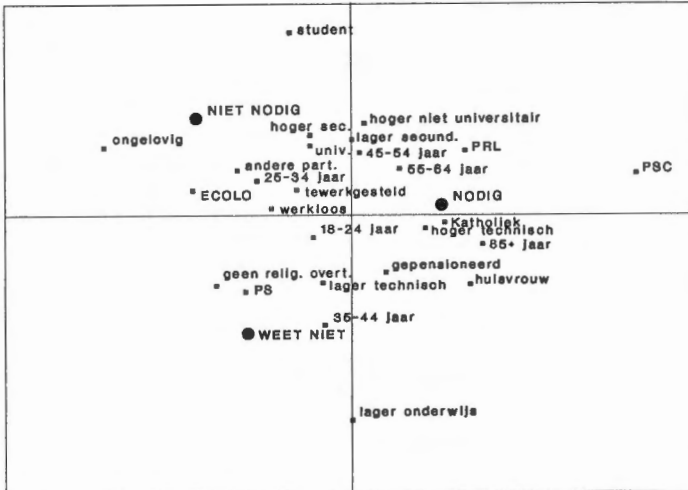
		nodig	niet nodig	weet niet	N
VLAANDEREN ($X^2 = 15,139$ sign. = 0,019 Cramers V = 0,088)					
1e keuze	n	124	39	18	181
	%	68,5	21,6	9,9	
2e keuze	n	152	59	26	237
	%	64,1	24,9	11,0	
3e keuze	n	278	95	80	453
	%	61,4	21,0	17,6	
4e keuze	n	54	30	20	104
	%	51,9	28,9	19,2	
WALLONIE ($X^2 = 44,755$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,151)					
1e keuze	n	222	36	46	304
	%	73,0	11,9	15,1	
2e keuze	n	162	59	57	278
	%	58,3	21,2	20,5	
3e keuze	n	165	80	83	328
	%	50,3	24,4	25,3	
4e keuze	n	37	26	13	76
	%	48,7	34,2	17,1	
BRUSSEL ($X^2 = 46,438$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,156)					
1e keuze	n	246	40	41	327
	%	75,2	12,2	12,6	
2e keuze	n	204	68	67	339
	%	60,2	20,0	19,8	
3e keuze	n	109	57	35	201
	%	54,2	28,4	17,4	
4e keuze	n	46	21	11	78
	%	59,0	26,9	14,1	
5e keuze	n	1	1	4	6
	%	-	-	-	

E. Besluit

Aan de hand van een *correspondentieanalyse* kunnen we ons nu een algemeen beeld vormen van de significante verbanden die we hierboven hebben besproken. Voor Vlaanderen passen we de analyse toe op de kruistabellen tussen het oordeel over de noodzaak van de koning enerzijds en de leeftijd, de beroepssituatie, de partijvoorkeur en de religieuze overtuiging anderzijds. Voor Brussel en Wallonië houden we bovendien rekening met het studieniveau. Hieronder brengen we de verschillende onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabele telkens in één plot samen. (zie grafieken IV, V en VI).

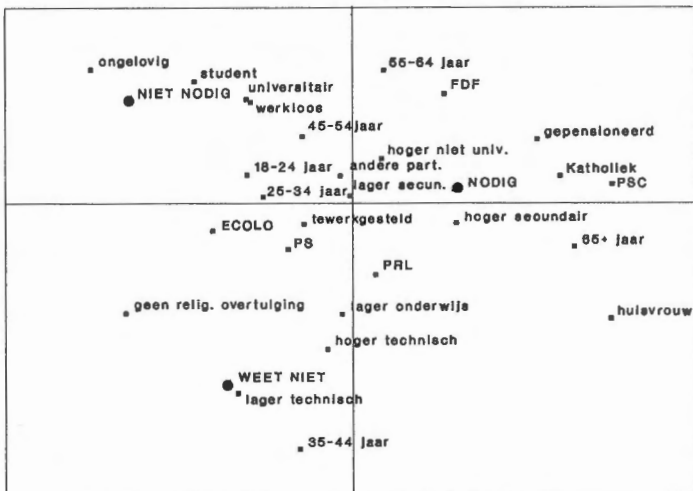
In de drie gewesten is de horizontale dimensie veruit het belangrijkste. Die dimensie komt duidelijk overeen met de tegenstelling tussen koningsgezinden en

GRAFIEK V
Correspondentieanalyse
Oordeel over de noodzaak van de koning
WALLONIË

INERTIE : horizontaal:0.038(78.85%) verticaal:0.01(21.35%)

GRAFIEK VI
Correspondentieanalyse
Oordeel over de noodzaak van de koning
BRUSSEL

INERTIE : horizontaal:0.059(88.1%) verticaal:0.008(11.9%)

niet-koningsgezinden. De verticale dimensie is van ondergeschikt belang en lijkt vooral de weet niet-categorie tegen de twee andere categorieën af te zetten.

Uit grafiek V kunnen we afleiden dat het *verzet tegen de monarchie* in Wallonië vanuit een eerder onverwachte hoek komt. Traditioneel leefde de republikeinse gedachte vooral bij de Waalse socialisten. Daar lijkt nu verandering in gekomen. Momenteel zijn het onder andere de ecologisten die opvallen door hun afwijzende houding. Dit lijkt erop te wijzen dat we de oppositie tegen de monarchie vooral in intellectuele kringen moeten situeren, temeer daar ook de studenten en de universitair gevormden aan de kant van de niet-koningsgezinden scoren. In Brussel is die tendens zelfs nog meer uitgesproken, zoals blijkt uit grafiek VI, maar daarnaast neigen ook de werklozen duidelijk naar een afwijzende houding.

In de drie gewesten scoort de categorie ongelovigen bijzonder hoog op de horizontale dimensie. Zowel in Vlaanderen, Wallonië als in Brussel vormen de ongelovigen inderdaad de categorie met het grootste percentage niet-koningsgezinden. Opmerkelijk is bovendien dat het aantal niet-koningsgezinden in de groep ongelovigen in Vlaanderen nog 8% hoger is dan in Wallonië. In Vlaanderen vormen de ongelovigen een van de weinige groepen waar een relatieve meerderheid zich tegen de koning kant.

Uit grafiek IV blijkt duidelijk dat in Vlaanderen het Vlaams-nationalisme een belangrijke kern van oppositie blijft tegen de monarchie. In tegenstelling tot Wallonië en Brussel vinden we hier ook bij de socialisten relatief veel verzet. Van de respondenten met een socialistische partijvoorkeur vindt in Vlaanderen 32,4% dat een koning niet hoeft, tegenover slechts 22,6% in Wallonië en 22,8% in Brussel. Enkel in Vlaanderen vinden we bij de socialisten meer onvrede met de koning dan bij de groenen.

In de drie gewesten vinden we de grootste *aanhang van de koning* bij katholieken, Christen-democraten, oudere generaties en huisvrouwen. Vooral het feit dat de leeftijdsgroepen van 55-64 jaar en van meer dan 65 jaar in Wallonië zo koningsgezind zijn is verrassend. Nochtans is het precies die generatie die zich in het referendum van 1950 in meerderheid mee heeft verzet tegen de terugkeer van Leopold III en op die manier de monarchie in België aan het wankelen heeft gebracht. Het is natuurlijk niet uitgesloten dat het Waalse anti-Leopoldisme zich in 1950 vooral in de oudere leeftijdsgroepen concentreerde. Waarschijnlijker is echter dat de jongste generaties die in 1950 aan het referendum hebben deelgenomen geleidelijk aan in royalistische zin zijn geëvolueerd. In het algemeen besluit komen we op deze bevinding terug.

II. De verantwoording van het oordeel over de noodzaak van de koning

De steun voor de monarchie is een vlag die vele ladingen kan dekken. Een ruime meerderheid van de Belgen is het er blijkbaar over eens dat het voortbestaan van de monarchie noodzakelijk is, maar achter die consensus kunnen uiteenlopende

motiveringen schuilgaan. We hebben een tip van die sluier trachten op te lichten door aan de respondenten vlakaf de vraag te stellen 'waarom moet er volgens u een koning zijn in België?' of 'Waarom is er volgens u geen koning nodig in België?', al naargelang de opinie van de geïnterviewde. Achteraf hebben we de antwoorden op die vraag in een aantal categorieën ingedeeld. Daarbij werd er van meet af aan een fundamenteel onderscheid gemaakt tussen, aan de ene kant, de rationale motiveringen en, aan de andere kant, de emotionele.

Hieronder geven we telkens het absolute en het relatieve aantal respondenten dat naar een bepaalde reden heeft verwezen. De procenten zijn telkens berekend op basis van het totale aantal voorstanders of tegenstanders van de monarchie. Eén respondent kon wel verschillende argumenten geven, zodat de procenten niet kunnen worden opgeteld. Toch maakt dit niet zoveel verschil uit, aangezien elke respondent gemiddeld maar 1,1 redenen heeft gegeven voor zijn houding pro of contra.

TABEL IX

Argumenten voor het het al dan niet noodzakelijk zijn van de monarchie, in Vlaanderen, Wallonië en Brussel.

		VLAANDEREN	WALLONIE	BRUSSEL
RATIONEEL PRO				
stabiliteit	n	33	21	45
	%	5,3	3,5	7,1
stabiliteit en leiding	n	105	51	37
	%	17	8,6	5,9
scheidsrechter	n	38	57	71
	%	6,2	9,6	11,2
bindmiddel tussen Vlaand. en Wall.	n	42	137	196
	%	6,8	23	31
uitstraling van België	n	22	51	41
	%	3,6	8,6	6,5
eigen aan de democratie	n	22	21	13
	%	3,6	3,5	2,1
symbool van de natie	n	16	40	3
	%	2,6	6,7	0,5
moet wetten tekenen	n	2	6	0
	%	0,3	1	0
monarchie is goedkoper	n	10	8	3
	%	1,6	1,3	0,5
abortuskwestie	n	1	3	1
	%	0,2	0,5	0,2
moreel gezag	n	5	7	3
	%	0,8	1,2	0,5
TOTAAL*	n	269	365	381
	%	43,6	61,3	60,3

		VLAANDEREN	WALLONIE	BRUSSEL
EMOTIONEEL PRO				
persoon van Boudewijn	n	37	29	56
	%	6	4,9	8,9
traditie	n	175	87	90
	%	28,4	14,6	14,2
vaderlandsliefde zonder meer	n	4	4	4
	%	0,6	0,7	0,6
koningskweslie	n	1	0	3
	%	0,2	0	0,5
originaliteit van de monarchie	n	7	8	6
	%	1,1	1,3	0,9
tautologische argumenten	n	121	97	104
	%	19,6	16,3	16,5
TOTAAL*	n	329	218	250
	%	53,3	36,6	39,6
ANDERE PRO				
	n	44	22	14
	%	7,1	3,7	2,2
RATIONEEL CONTRA				
koning heeft toch geen macht	n	114	110	82
	%	50	54,2	41
opvolging is niet democratisch	n	22	16	33
	%	9,6	7,9	16,5
hindert de werking van de democratie	n	2	3	5
	%	0,9	1,5	2,5
kost te veel	n	55	49	28
	%	24,1	24,1	14
past niet in een federaal land	n	3	3	3
	%	1,3	1,5	1,5
koning is partijdig	n	2	2	6
	%	0,9	1	3
abortuskwestie	n	5	6	9
	%	2,2	3	4,5
TOTAAL*	n	185	160	149
	%	81,1	78,8	74,5
EMOTIONEEL CONTRA				
persoon van de koning	n	2	4	5
	%	0,9	2	2,5
ouderwets	n	10	7	23
	%	4,4	3,4	11,5
Flamingantische reden	n	3	0	1
	%	1,3	0	0,5
tautologische argumenten	n	16	18	23
	%	7	8,9	11,5
TOTAAL*	n	31	29	52
	%	13,6	14,3	26
ANDERE CONTRA				
	n	5	6	3
	%	2,2	3	1,5

* Totaal = het totale aantal respondenten dat ten minste één keer een bepaald soort argument (bijvoorbeeld: rationeel pro) aanhaalt.

A. Argumenten pro

Laten we de verschillende argumenten eens van nabij bekijken, te beginnen bij de *rationele argumenten pro*. Van de voorstanders van de monarchie zijn er in Vlaanderen 5,3%, in Wallonië 3,5% en in Brussel 7,1% die vinden dat de monarchie in België een zekere continuïteit verzekert in het bestuur. De koning staat garant voor de *politieke stabiliteit*. Velen verwijzen daarbij uitdrukkelijk naar politieke crisissen: "In tijd van crisis is het land nooit zonder leiding".

Een tweede argumentatie ligt in het verlengde van de vorige, maar is veel radicaler: de koning zorgt voor *stabiliteit én leiding*. De koning is er nodig omdat het land nood heeft aan een 'leider', een 'chef', iemand die de knoop doorhakt en de uiteindelijke beslissingen neemt, ook buiten crisisperiodes. Bij de mensen die we in deze categorie hebben ondergebracht klinkt duidelijk het geloof door dat de koning niet alleen symbolisch, maar ook effectief de leiding van het land in handen heeft. We hebben hier in de meeste gevallen te maken met een autoritaire opvatting over het koningschap: "Er moet iemand zijn met de alleenheerschappij", "Een koning moet orde en gezag handhaven", of, minder extreem: "Il faut quelqu'un pour diriger le pays", "De koning is nodig om het land te besturen". Vooral in Vlaanderen (17%) is die zienswijze nogal courant. In Wallonië (8,6%) en Brussel (5,9%) komt ze beduidend minder voor.

Vooral in Brussel (11,2%) en in Wallonië (9,6%), maar ook in Vlaanderen (6,2%), verwijzen nogal wat voorstanders van de monarchie naar de *scheidsrechtersrol* van de koning. De koning staat boven alle maatschappelijke tegenstellingen en partijdige belangen. Hij staat borg voor de gelijkheid tussen alle Belgen: "De koning zorgt voor vrede en gelijkheid", "C'est le seul qui est capable d'arrondir les angles", "Sans lui il y a trop de tendances différentes."...

De verwijzing naar de eenheid van België is een speciaal geval van het vorige argument: nu wordt er expliciet naar de communautaire problematiek verwezen. De monarchie is het enige *bindmiddel tussen Vlamingen en Walen*, het enige wat België nog samenhoudt. De koning overstijgt de communautaire tegenstellingen: "La royauté est le ciment qui unit tous les belges", "Sans roi il y aurait la guerre: guerre régionale et communale, francophone, néerlandophone."... Vooral in Brussel (31%) en Wallonië (23%) is die gedachtengang erg in trek. In beide gevallen is het het argument waar het meest wordt naar verwezen ter verdediging van de monarchie. In Vlaanderen (6,8%) is deze argumentatie duidelijk veel minder frequent.

Sommige respondenten vinden de koning belangrijk omdat hij België vertegenwoordigt in het buitenland en ons daar een goed imago bezorgt. De monarchie is nuttig voor de *internationale uitstraling* van ons land, het afschaffen ervan zou ons internationaal prestige schaden: "Il faut être bien représenté à l'étranger", "Pour les relations avec les autres pays",... In Wallonië (8,6%) en Brussel (6,5%) is dit argument belangrijker dan in Vlaanderen (3,6%).

De verwijzing naar de *symboolfunctie* van de koning sluit hier zeer dicht bij aan. De koning is er nodig als symbool van het land, als vertegenwoordiger van de Belgische bevolking.

Hier en daar wordt de monarchie ook verdedigd met de stelling dat die institutie het *democratisch functioneren van onze instellingen garandeert*. Dankzij de koning is er een evenwicht tussen de instellingen. Minder gesofisticeerd is de redenering dat er bij een goeie democratie gewoonweg een koning hoort. Al bij al is deze gedachtensprong eerder zeldzaam.

Een beperkt aantal respondenten houdt het bij een puur formalistische argumentatie : de koning is er nodig om *de wetten te tekenen*.

Relatief klein in aantal zijn ook diegenen die lijken te repliceren op het argument van de te hoge kost van de monarchie en erop wijzen dat een *president* door de band veel *duurder* uitvalt.

Tenslotte zijn er een paar respondenten die het *morele gezag* van de koning inroepen ter verdediging van de monarchie in België. Opvallend is evenwel dat er slechts uiterst zelden wordt verwezen naar de *abortuskwestie* om de steun voor de monarchie te staven.

Zoals gezegd doet slechts een minderheid van de royalistische respondenten een beroep op puur *emotionele argumenten* om hun houding te funderen. Ietwat verrassend is de vaststelling dat er daarbij niet zo bijzonder veel naar de *persoon van de koning* wordt verwezen. Antwoorden in de zin van : "De koning is braaf", "Ik zie graag de koning", of : "Het is een sympathieke man" komen natuurlijk wel voor, maar in relatief geringe mate : 6% in Vlaanderen, 4,9%, in Wallonië en 8,9% in Brussel.

Een veel belangrijker emotionele basis voor de steun aan de monarchie is de gehechtheid aan de *traditie*. Vaak wordt er verwezen naar het feit dat België al altijd een monarchie geweest is. Hier speelt duidelijk ook een angst voor verandering : de bewijslast wordt als het ware verschoven naar de tegenstanders van de monarchie. Waarom zouden we het beter hebben wanneer we breken met de traditie van het koningschap? In Vlaanderen steekt dit argument met kop en schouders boven de andere uit : 28,4% van de koningsgezinden gebruikt het. In Wallonië (14,6%) en Brussel (14,2%) daarentegen wordt die argumentatie voorbijgestoken door de verwijzing naar de eenheid van België.

Vrij veel respondenten gebruiken ook argumenten die eigenlijk geen argumenten zijn. Ze vinden de koning nodig omdat "ze voorstander zijn van de monarchie", of "omdat België een koninkrijk is." In Vlaanderen maakt 9,6% van de koningsgezinde respondenten zo een *tautologische redenering*. In Wallonië en Brussel zijn er dat respectievelijk 16,3% en 16,5%.

Verwaarloosbaar weinig respondenten verwijzen naar de naoorlogse *koningskwestie* om hun steun voor de koning te verantwoorden. Evenmin zijn er veel die

vinden dat ze uit loutere *vaderlandsliefde* verplicht zijn om de monarchie te steunen.

Tenslotte zijn er nog enkelingen die de monarchie kennelijk appreciëren als een soort van kunstwerk. Het is "iets speciaals", "iets moois", "iets origineels", iets wat de banaliteit doorbreekt en ons differentieert van de andere landen: "C'est bien, c'est comme le beffroi sur la grande place de Mons".

B. Argumenten contra

Bij de min of meer *rationele argumenten* die worden aangevoerd om aan te tonen dat een koning niet echt hoeft in België is er één die duidelijk uit de band springt. Zowat in de helft van de gevallen wijzen de minder koningsgezinde respondenten erop dat de koning toch *geen macht* heeft. Hij is overbodig aangezien hij in de praktijk toch niets te zeggen heeft. Als puntje bij paaltje komt zijn het toch de ministers die beslissen: "Il sert de parade, le gouvernement est suffisant", "hij is toch slechts een pion in het schaakspel van de ministers." In Vlaanderen wordt die redenering door 50% van de niet-monarchisten gemaakt, in Wallonië door 54,2% en in Brussel door 41%.

Vrij populair is ook het argument van de *té hoge kost* van de monarchie. Die reden wordt aangehaald door 24,1% van de niet koningsgezinde respondenten in Vlaanderen en Wallonië, en door 14% in Brussel. Die argumentatie wordt vaak gecombineerd met de vorige: de koning wordt dik betaald om al bij al niet bijster veel te doen. Het ligt vele tegenstanders van de monarchie ook op de lever dat we niet enkel voor de koning zelf betalen -een president zou tenslotte ook kosten- maar voor de hele koninklijke familie.

Meer fundamenteel is het argument dat de koning *niet democratisch* wordt *verkozen* door het volk en dat er dus geen democratische controle op kan worden uitgeoefend. Toch wordt dit de monarchie relatief zelden ten kwade geduid. In Vlaanderen zijn er 9,6% en in Wallonië 7,9% die omwille van die reden afstand nemen van de monarchie. In Brussel zijn het er duidelijk meer (16,5%) en komt dit argument op de tweede plaats. In Vlaanderen en Wallonië daarentegen wordt het verdrongen door het argument van de te hoge kost.

Een variante van de vorige argumentatie is de stelling dat de monarchie een *binderpaal* vormt voor het *vlot functioneren van de democratie*, niet zozeer omwille van het erfelijkheidsprincipe, maar wel omdat zijn precieze functie nergens gespecificeerd is en dit kan leiden tot een blokkering van het democratische kaderwerk. Een dergelijke juridisch-technische gedachtengang vinden we uiteraard maar bij een paar respondenten.

Even zeldzaam is de redenering dat de monarchie in feite een *anomalie* is in een *gefederaliseerde staat*. De koning symboliseert een eenheidsstaat die toch niet meer bestaat, en is daarom overbodig geworden, zo vinden enkelingen.

Tenslotte is het veelbetekend dat er uiterst weinig respondenten zijn die ofwel impliciet ofwel expliciet naar de abortuskwestie verwijzen om hun gering enthous-

siasme voor de monarchie te verantwoorden. Er zijn er maar heel weinig die -in algemene termen- aanvoeren dat de koning *partijdig* is en slechts de belangen van bepaalde groepen in de maatschappij op het oog heeft. De respondenten die uitdrukkelijk stellen dat ze aanstoot nemen aan de houding van de koning in de *abortuskwestie* zijn al evenmin erg talrijk.

De stelling dat we in België geen koning nodig hebben stoelt slechts in uitzonderlijke gevallen op een puur *emotionele* afkeer van de koning en de monarchie. Met *de koning als persoon* hebben slechts enkele respondenten het moeilijk. Verder zijn er praktisch geen respondenten die om *emotioneel-Flamingantische redenen* (repressie, anti-Belgicisme,...) rancuneus staan tegenover het hof. Wel zijn er een paar die de monarchie zonder meer *ouderwets* vinden, zonder verdere uitleg. Vooral in Brussel komt dit nogal wat voor (11,5%).

Relatief frequent zijn opnieuw de *tautologische argumentaties*. Sommige respondenten kanten zich tegen de monarchie omdat ze "voorstander zijn van een president", of omdat "het zonder een koning ook wel zal gaan", zonder dat ze die houding verder toelichten.

Welke argumenten wegen er nu uiteindelijk door in de publieke opinie : de rationele of de emotionele ? Uit tabel IX kunnen we afleiden dat bij de Vlaamse voorstanders van de monarchie de emotionele argumenten belangrijkste zijn en bij de Waalse en Brusselse de rationele. Van de Vlaamse koningsgezinden gebruikt slechts 43,6% een of meerdere keren een rationeel argument. In Wallonië en Brussel zijn dat er respectievelijk 61,3% en 60,3%. 53,3% van de Vlaamse voorstanders van de monarchie reageert -minstens één keer- emotioneel, tegenover slechts 36,6% in Wallonië en 39,6% in Brussel.

Tussen de Vlaamse en Franstalige tegenstanders van de monarchie is het verschil minder groot. In de drie gewesten is de rationele argumentatie duidelijk van doorslaggevend belang bij het zich afzetten tegen de monarchie. Bij de Vlaamse tegenstanders gebruikt 81,1% minstens één rationeel argument, bij de Waalse 78,8% en bij de Brusselse 74,5%. De emotionele tegenargumenten zijn wel belangrijker in Brussel (26%) dan in Vlaanderen (13,6%) of Wallonië (14,3%).

Het kan nu natuurlijk interessant zijn om eens na te gaan of bepaalde argumenten pro of contra de monarchie eigen zijn aan bepaalde groepen in de maatschappij. Of er met andere woorden correlaties te vinden zijn met een aantal onafhankelijke variabelen. Bij die zoektocht moeten we ons wel beperken tot die argumenten die relatief vaak voorkomen. Zo is het doenbaar om in Vlaanderen eens te kijken wie precies een eerder autoritaire opvatting heeft over de monarchie, terwijl we in Wallonië en Brussel de groep respondenten die verwijzen naar de eenheid van België verder kunnen analyseren. Tenslotte is het in de drie gewesten mogelijk om een onderscheid te maken tussen de respondenten die al dan niet het argument van de traditie invoeren.

In Wallonië gebruiken de respondenten die zich het meest met België verbonden voelen het argument van *de eenheid van het land* iets meer dan zij die zich

het minst met België verbonden voelen. Bij de eerste groep is dat 28,4%, bij de laatste groep 24,3%. Die samenhang is echter net niet significant ²⁰. Er bestaat wel een significant verband met de kiesintentie. Het argument van de eenheid wordt opvallend meer gebruikt door de liberalen (36,7%) en opvallend minder door de socialisten (16,2%) ²¹. In Brussel is er een samenhang met het studieniveau. Hoe meer men gestudeerd heeft, hoe meer men dit argument inroept ²². Bij universairen doen er dit 55,8%, bij lager geschoolden slechts 16,4%.

Het gebruik van het *traditieargument* hangt in Vlaanderen opmerkelijk genoeg samen met de mispraktijk, maar niet met de religieuze overtuiging als zodanig. Hoe meer men naar de mis gaat, hoe meer men de traditie inroept als argument ter verdediging van de monarchie ²³. In Wallonië en Brussel ontbreekt elke correlatie.

In Vlaanderen zijn respondenten met een lagere scholing meer geneigd om de koning te beschouwen als de handhaver van orde en gezag dan de hogergeschoolden. Van de respondenten met enkel lagere opleiding verwijst 18,2% naar het argument van de *leiding en de stabiliteit* ²⁴. Bij universitairen is dat slechts 6,7%. Verder blijkt men meer naar dit argument te verwijzen naarmate men zich meer met zijn eigen gemeente verbonden voelt ²⁵ en minder met Europa ²⁶.

III. Het oordeel over de koning als persoon

Uit wat voorafgaat blijkt dat de respondenten weinig verwijzen naar de persoonlijkheid van koning Boudewijn om hun houding tegenover de monarchie te ver-

(20) X^2 van de kruistabel tussen het al dan niet gebruiken van het argument van de eenheid en de verbondenheid met België (enkel bij respondenten die vinden dat er een koning nodig is): 7,047 sign. = 0,07 Cramers $V=0,110$.

(21) X^2 van de kruistabel tussen het al dan niet gebruiken van het argument van de eenheid van België en de kiesintentie (enkel bij respondenten die vinden dat er een koning nodig is): 18,838 sign. = 0,001 Cramers $V=0,186$.

(22) X^2 van de kruistabel tussen het al dan niet gebruiken van het argument van de eenheid van het land en het onderwijsniveau (enkel koningsgezinden): 51,855 sign. = 0,0001 Cramers $V=0,287$.

(23) X^2 van de kruistabel tussen het al dan niet gebruiken van het traditieargument en de mispraktijk (enkel bij katholieken die vinden dat er een koning nodig is): 17,155 sign. = 0,002 Cramers $V=0,19$.

(24) X^2 van de kruistabel tussen het al dan niet gebruiken van het argument van de leiding en de orde en het studieniveau (enkel bij koningsgezinden): 17,616 sign. = 0,007 Cramers $V=0,17$.

(25) X^2 van de kruistabel tussen het al dan niet gebruiken van het argument van de stabiliteit en de leiding en de verbondenheid met de eigen gemeente (enkel bij koningsgezinden): 16,252 sign. = 0,001 Cramers $V=0,164$.

(26) X^2 van de kruistabel tussen het al dan niet gebruiken van het argument van de stabiliteit en de leiding en de verbondenheid met Europa: = 11,185 sign. = 0,011 Cramers $V=0,136$.

klaren. Dit is in zekere zin logisch, aangezien de vraag naar de noodzaak van een koning in België de monarchie als institutie betrof, en dus in principe niets van doen had met de koning als persoon, met zijn karakter, zijn intellect, zijn charme, enz... Toch is dit onderscheid al bij al vrij theoretisch. Intuïtief lijkt het dan ook nogal verwonderlijk dat de respondenten zich bij hun oordeel over de nuttigheid van de institutie 'koning' niet op sleeptouw laten nemen door hun houding tegenover de mens Boudewijn.

Om hierover uitsluitsel te krijgen werden er in de enquête ook een aantal vragen ingelast die heel specifiek op de persoon van Boudewijn betrekking hebben. Het gaat om een semantische-differentiaal-vraag die is overgenomen uit een onderzoek naar de perceptie van persoonlijkheidskenmerken van politici²⁷. In tegenstelling tot het onderzoek van De Witte en Lagrou is het bij ons echter niet de bedoeling om na te gaan welke uiteenlopende kenmerken de respondenten zoal onderscheiden. Het komt er in hoofdzaak op aan om te achterhalen hoe de houding tegenover de koning als persoon samenhangt met het oordeel over de monarchie, en welke groepen er meer of minder positief staan tegenover de koning.

Een factoranalyse toont aan dat de antwoorden op de 6 schaalitems sterk gelijklopend zijn. Zowel in Vlaanderen, Wallonië als Brussel beschrijft de eerste factor zowat twee derden van de variantie (Cfr. tabel X). De 6 items meten met andere woorden een grotendeels gemeenschappelijke, onderliggende variabele die we de 'houding tegenover de koning als persoon' kunnen noemen.

TABEL X

Principale componenten van de semantische differentiaal-items m.b.t. de koning, in Vlaanderen, Wallonië en Brussel

	VLAANDEREN	WALLONIE	BRUSSEL
(on)rechtvaardig	0,81	0,77	0,81
(on)geloofwaardig	0,83	0,77	0,83
(on)eerlijk	0,84	0,81	0,78
sym(anti)pathiek	0,78	0,74	0,78
(on)ervaren	0,81	0,76	0,79
(on)verstandig	0,79	0,81	0,80
variantiebijdrage	3,94	3,60	3,84

Uit de analyse blijkt dat de respondenten over het algemeen positief staan tegenover de persoon van koning Boudewijn. Wel blijken Waalse respondenten iets minder positief ingesteld dan de Vlaamse, maar het verschil is relatief klein. Meer bepaald zijn de Walen en de Brusselaars over het algemeen wat minder ge-

(27) H. DE WITTE, L. LAGROU, Psychologische aspecten van gepersonaliseerde verkiezingen. Perceptie van de persoonlijkheid van de kandidaten en de invloed ervan op het stemgedrag. In: *Res Publica*, 1984, nr.5, blz. 615-644.

neigd om de koning 'zeer rechtvaardig' of 'zeer geloofwaardig' te vinden en ook wat zijn ervaring betreft scoren ze wat meer aan de negatieve kant. Wanneer we kruistabellen maken tussen, aan de ene kant, de zes items en, aan de andere kant, het gewest waartoe de respondenten behoren, dan stellen we telkens vast dat de profielen in de drie gewesten significant verschillen ²⁸. Een variantieanalyse toont echter aan dat de variabele 'regio' amper 0,8% van de variantie van de factor 'houding tegenover de koning' kan verklaren ²⁹. Er blijkt een significant verschil te bestaan tussen Vlaanderen en Brussel en Vlaanderen en Wallonië, maar niet tussen Wallonië en Brussel.

Nu komen we tot de vraag of de respondenten die vinden dat er in België een koning nodig is hoger scoren op de factor 'houding tegenover de koning' dan zij die vinden dat er geen koning nodig is. Uit een variantieanalyse blijkt dat voorstanders van de monarchie beduidend positiever staan tegenover de persoon van de koning dan de tegenstanders ervan, en dit zowel in Vlaanderen, Wallonië als Brussel. De variabele 'oordeel over de noodzaak van de monarchie' beschrijft in Vlaanderen 19,4% van de variantie van de factorscores ³⁰, in Wallonië 23,6% ³¹ en in Brussel 30,8% ³². De correlatie tussen beide variabelen is dus aanzienlijk. Ons vermoeden dat de houding tegenover de koning als persoon en de koning als institutie hoe dan ook grondig verstrengeld zijn wordt dus bevestigd. Bovendien blijkt die verwevenheid in Brussel het grootst en in Vlaanderen het kleinst.

In het licht van de hogergemaakte vaststelling dat Vlamingen meer emotioneel royalist zijn is dat laatste nogal opmerkelijk. Vergeten we echter niet dat die emotie vooral te maken had met een gehechtheid aan de traditie en een vrees voor verandering, en niet zozeer met de persoon van de koning.

A. *Correlatie met identificatievariabelen*

Gezien de sterke samenhang tussen de opinie over de noodzaak van de koning en de houding tegenover zijn persoon, is het vrij voorspelbaar welke onafhankelijke variabelen het meest met die houding zullen correleren. We overlopen opnieuw eerst de identificatiegegevens.

In Wallonië en Brussel staan het *geslacht* van de respondenten en hun houding tegenover koning Boudewijn volledig los van elkaar, maar in Vlaanderen blijkt er

-
- (28) (on)rechtvaardig: $X^2 = 78,701$ sign. = 0,0001 Cramers $V = 0,115$
 (on)geloofwaardig: $X^2 = 92,650$ sign. = 0,0001 Cramers $V = 0,125$
 (on)eerlijk: $X^2 = 54,592$ sign. = 0,0001 Cramers $V = 0,096$
 sym(anti)pathiek: $X^2 = 39,305$ sign. = 0,0001 Cramers $V = 0,081$
 (on)ervaren: $X^2 = 49,866$ sign. = 0,0001 Cramers $V = 0,092$
 (on)verstandig: $X^2 = 73,838$ sign. = 0,0001 Cramers $V = 0,112$
- (29) F-waarde = 11,37 $r^2 = 0,0078$ sign. = 0,0001
 (30) F-waarde = 97,14 $r^2 = 0,194$ sign. = 0,0001
 (31) F-waarde = 143,29 $r^2 = 0,236$ sign. = 0,0001
 (32) F-waarde = 203,64 $r^2 = 0,3075$ sign. = 0,0001

wel een licht verband te zijn : vrouwen staan ietwat positiever tegenover hem dan mannen ³³.

De *leeftijd* van de respondenten blijkt een betere basis om de attitude tegenover koning Boudewijn te voorspellen. Maar echt sterk is het verband zeker niet ³⁴. De variabele leeftijd beschrijft in de drie gevallen amper 5% van de variantie. Oudere respondenten staan over het algemeen positiever dan jongeren. Vooral in Brussel is het verschil aanzienlijk.

Ook tussen de *beroepssituatie* en de houding tegenover Boudewijn bestaat er een aanzienlijke correlatie. In Brussel beschrijft die variabele zelfs ongeveer 7% van de variantie, in Vlaanderen en Wallonië iets minder ³⁵. Huisvrouwen en gepensioneerden hebben over het algemeen wat meer bewondering voor de figuur van Boudewijn. In Brussel onderscheiden de studenten zich door hun minder positieve score. De kans lijkt echter vrij groot dat deze samenhang met de beroepssituatie ten minste gedeeltelijk overlapt met de in de vorige paragraaf besproken correlatie.

In Vlaanderen en vooral Brussel is er een zekere samenhang met het *studieniveau* ³⁶. In Vlaanderen hebben respondenten met een lagere of een lager-seculaire opleiding de neiging om iets positiever te staan tegenover de koning. In Brussel moet het verband hoofdzakelijk worden toegeschreven aan het feit dat de universitaires wat afstandelijker staan tegenover koning Boudewijn.

De lichte correlatie in Brussel met het *inkomen* ³⁷ vloeit voort uit het feit dat de hogere inkomenscategorïen wat positiever staan tegenover de koning, maar het verschil is miniem.

De *grootte van het gezin*, de *beroepscategorie* en de *sector van tewerkstelling*, tenslotte, hebben kennelijk weinig of niets met de attitude tegenover koning Boudewijn te maken.

B. Correlatie met de politieke voorkeur

Dat de *kiesintentie* een relatief goeie basis blijkt om het oordeel tegenover koning te voorspellen is geen verrassing ³⁸. De christen-democraten zijn in beide ge-

(33) F-waarde = 9,51 $r^2 = 0,01$ sign. = 0,0021

(34) Vlaanderen : F-waarde = 10,11 $r^2 = 0,049$ sign. = 0,0001
Wallonië : F-waarde = 8,49 $r^2 = 0,043$ sign. = 0,0001
Brussel : F-waarde = 11,29 $r^2 = 0,056$ sign. = 0,0001

(35) Vlaanderen : F-waarde = 12,02 $r^2 = 0,0519$ sign. = 0,0001
Wallonië : F-waarde = 9,19 $r^2 = 0,0439$ sign. = 0,0001
Brussel : F-waarde = 15,58 $r^2 = 0,0698$ sign. = 0,0001

(36) Vlaanderen : F-waarde = 2,89 $r^2 = 0,017$ sign. = 0,0085
Brussel : F-waarde = 5,38 $r^2 = 0,033$ sign. = 0,0001

(37) F-waarde = 3,33 $r^2 = 0,022$ sign. = 0,003

(38) Vlaanderen : F-waarde = 14,1 $r^2 = 0,0824$ sign. = 0,0001

westen beduidend enthousiaster over koning Boudewijn dan de respondenten die een andere partij verkiezen. De liberalen stellen zich eveneens telkens wat positiever op. Ook het oordeel over de noodzaak van een koning correleerde op die manier met de kiesintentie.

De correlatie met het *vakbondslidmaatschap*³⁹ is het sterkst in Vlaanderen en het minst sterk in Wallonië. Leden van socialistische vakbonden hebben duidelijk meer reserve tegenover de figuur van de koning dan leden van de christelijke bonden en niet-leden. Dit weerspiegelt zich ook in het ietwat zwakkere verband met het *ziekenfondslidmaatschap*⁴⁰: leden van christelijke fondsen staan wat positiever, leden van socialistische wat minder positief.

C. Correlatie met de religieuze overtuiging

De onafhankelijke variabele die het sterkst met de houding tegenover de koning correleert is -net als bij het oordeel over de noodzaak- de *religieuze overtuiging*⁴¹. Vooral in Brussel blijkt dat een relatief soliede basis om te voorspellen hoe positief men tegenover koning Boudewijn staat. Ongelovigen en respondenten zonder religieuze overtuiging vellen gemiddeld een minder positief oordeel over de koning dan de katholieken. De ongelovigen zijn door de band het meest negatief. Vooral in Brussel is het verschil soms vrij spectaculair. Ter illustratie : van alle ongelovigen in Brussel vindt 37,4% dat koning Boudewijn ongeloofwaardig is, en 18,9% dat hij onrechtvaardig is. Bij de katholieken bedragen die procenten respectievelijk 4,9% en 2,8%.

Daarnaast verschilt de houding van de katholieken tegenover de koning significant volgens de *mate waarin men naar de mis gaat*⁴². De grootste bewonderaars van de koning vinden we duidelijk in de groep trouwe misgangers.

Wallonië:	F-waarde = 16,91 $r^2 = 0,0715$ sign. = 0,0001
Brussel:	F-waarde = 6,83 $r^2 = 0,08$ sign. = 0,0001
(39) Vlaanderen:	F-waarde = 11,55 $r^2 = 0,0475$ sign. = 0,0001
Wallonië:	F-waarde = 5,59 $r^2 = 0,0237$ sign. = 0,0002
Brussel:	F-waarde = 9,4 $r^2 = 0,039$ sign. = 0,0001
(40) Vlaanderen:	F-waarde = 11,07 $r^2 = 0,0339$ sign. = 0,0001
Wallonië:	F-waarde = 4,08 $r^2 = 0,0137$ sign. = 0,0069
Brussel:	F-waarde = 7,73 $r^2 = 0,0246$ sign. = 0,0001
(41) Vlaanderen:	F-waarde = 29,07 $r^2 = 0,1076$ sign. = 0,0001
Wallonië:	F-waarde = 27,53 $r^2 = 0,1047$ sign. = 0,0001
Brussel:	F-waarde = 58,20 $r^2 = 0,1983$ sign. = 0,0001
(42) Vlaanderen:	F-waarde = 11,74 $r^2 = 0,0675$ sign. = 0,0001
Wallonië:	F-waarde = 8,19 $r^2 = 0,0523$ sign. = 0,0001
Brussel:	F-waarde = 8,66 $r^2 = 0,0684$ sign. = 0,0001

D. *Correlatie met het gevoel van verbondenheid*

Rest tenslotte de vraag of de *mate van identificatie met de Belgische staat* de attitude tegenover koning Boudewijn kleurt. Dit is inderdaad in zekere mate het geval. Hoe meer de respondenten zich met België identificeren, hoe positiever ze staan tegenover de koning⁴³. Het verband is het sterkst in Brussel en het minst sterk in Vlaanderen.

In Brussel correleert ook de *verbondenheid met Vlaanderen* tot op zekere hoogte met de attitude tegenover de koning⁴⁴. Wie Vlaanderen als tweede keuze heeft stelt zich beduidend positiever op tegenover de figuur van koning Boudewijn. Het omgekeerde fenomeen doet zich voor in verband met de *verbondenheid met Wallonië*⁴⁵. Hoe minder men zich met die regio identificeert, hoe positiever de figuur van de koning wordt geëvalueerd.

Opmerkelijk is opnieuw dat ook de *gerichtheid op Europa* iets te maken heeft met de houding tegenover de koning, althans in Vlaanderen en Brussel⁴⁶. Wie zich in sterke mate met Europa vereenzelvigd is door de band kennelijk wat minder enthousiast over de figuur van koning Boudewijn.

Tussen de *verbondenheid met de eigen gemeente* en de attitude tegenover de koning, tenslotte, bestaat er geen verband.

IV. Het oordeel over de macht van de koning

In het GLOPO-onderzoek van 1975 werd aan 1521 respondenten gevraagd hoeveel invloed de koning in hun ogen had op de Belgische politiek. Ze konden daarbij een cijfer kiezen van 0 tot 100, 0 kwam overeen met 'helemaal geen invloed' en 100 met 'zeer veel invloed'. Daarnaast werd ook onderzocht of de burgers tevreden waren met de macht van de koning en, zo niet, in welke zin ze die wilden gewijzigd zien. Concreet werd er gevraagd of ze vonden dat de koning te veel, genoeg of te weinig macht had⁴⁷.

Beide vragen hebben we ook in onze enquête gesteld, zodat we nu kunnen nagaan in hoeverre en in welke zin de visie van de burger op de machtsuitoefening van de koning in de loop van de voorbije 15 jaar gewijzigd is.

(43) Vlaanderen : F-waarde = 5,52 $r^2 = 0,017$ sign. = 0,0009
Wallonië: F-waarde = 11,25 $r^2 = 0,0345$ sign. = 0,0001
Brussel : F-waarde = 11,76 $r^2 = 0,049$ sign. = 0,0001

(44) F-waarde = 4,7 $r^2 = 0,024$ sign. = 0,0009

(45) F-waarde = 8,42 $r^2 = 0,0398$ sign. = 0,0001

(46) Vlaanderen : F-waarde = 7,65 $r^2 = 0,023$ sign. = 0,0001
Brussel : F-waarde = 4,21 $r^2 = 0,0182$ sign. = 0,0022

(47) Zie hierover : W. DEWACHTER, Beeld van de machtsstructuur in België. In : *Res Publica*, 1975, nr.4, blz. 545-562.

A. De gepercipieerde macht

In 1975 haalde de koning een gemiddelde score van 33,7, tegenover 44,4 in 1990⁴⁸. De burger heeft nu met andere woorden een beduidend groter gedacht van de invloed van de koning dan 15 jaar geleden.

In Vlaanderen wordt de macht van de koning het hoogst ingeschat. De gemiddelde score is hier 47. Daarna volgen Brussel met 43,1 en Wallonië met slechts 39,8.

Als we de frequentieverdeling van de schaal i.v.m. de macht van de koning van nabij bekijken, dan blijkt dat er van een consensus over de mate van invloed die de koning uitoefent allesbehalve sprake is. Afgezien van de piek rond het gemiddelde is er telkens nog een piek onderaan en bovenaan de verdeling. Vrij veel mensen denken dus dat de koning ofwel zeer veel ofwel zeer weinig macht uitoefent.

1. Correlatie met koningsgezindheid

In hoeverre wordt de perceptie van de macht van de koning beïnvloed door de houding tegenover de koning als persoon of het oordeel over de noodzaak van de monarchie?

Respondenten die vinden dat er een koning nodig is hebben door de band een groter gedacht van de macht van koning Boudewijn dan respondenten die vinden dat er geen koning nodig is. Het verband is aan de zwakke kant in Vlaanderen. Hier wordt maar 1,2% van de variantie beschreven⁴⁹. In Wallonië is het al sterker met een beschreven variantie van 3,7%⁵⁰, en in Brussel loopt dat zelfs op tot 6,6%⁵¹. In die laatste twee gewesten kennen ook de respondenten die 'weet niet' antwoordden significant minder macht toe aan Boudewijn dan de koningsgezinden.

Hoe meer bewondering men heeft voor de persoon van Boudewijn, hoe meer macht men denkt dat hij uitoefent. De Pearson-correlatiecoëfficiënt tussen de factor 'houding tegenover koning Boudewijn' en de positie op de machtschaal is in Vlaanderen 0,12 (sign. = 0,0001), in Wallonië 0,11 (sign. = 0,0007) en in Brussel 0,29 (sign. = 0,0001). Opnieuw vinden we in Brussel veruit de sterkste samenhang.

(48) Het gaat hier telkens om een gemiddelde dat gewogen is volgens het bevolkingsaantal per regio.

(49) F-waarde = 5,88 $r^2 = 0,012$ sign. = 0,0029

(50) F-waarde = 17,94 $r^2 = 0,03668$ sign. = 0,0001

(51) F-waarde = 32,60 $r^2 = 0,06557$ sign. = 0,0001

2. Correlatie met identificatievariabelen

In elk gewest hebben de *vrouwen* een groter gedacht van de invloed van de koning dan de *mannen* ⁵². In Brussel is het verschil relatief klein. In Wallonië, waar het verband het sterkst is, geven de mannen gemiddeld 9,5 punten minder dan de vrouwen. In Vlaanderen bedraagt dat verschil maar 6,9. Maar zoals gezegd kent men in Vlaanderen doorgaans meer macht toe aan de koning dan in Wallonië. Hierdoor komen de mannen in Vlaanderen op hetzelfde niveau als de vrouwen in Wallonië.

Enkel in Brussel correleert de *leeftijd* van de respondenten met hun inschatting van de macht van de koning. Hierdoor wordt 2,2% van de variantie beschreven ⁵³. Dit verband wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door het feit dat de respondenten van meer dan 65 jaar over het algemeen meer macht toeschrijven aan de koning dan de jongere generaties. Vooral het verschil met de generatie van 25-34 jaar is aanzienlijk, namelijk 13 punten.

In Vlaanderen en Brussel blijkt het oordeel over de macht van de koning ook tot op zekere hoogte afhankelijk van het *studieniveau* ⁵⁴. Respectievelijk 2,1% en 2,4% van de variantie wordt hierdoor beschreven. In Vlaanderen is er vooral een significant verschil tussen respondenten met een universitaire en een lagere opleiding. Die laatste scoren gemiddeld 15 punten lager dan de eersten. In Brussel bedraagt dat verschil 11 punten.

In Wallonië is er een erg zwak, maar wel significant verband met de *sector waar men werkt* ⁵⁵. Wie in de openbare sector werkt kent meer macht toe aan de koning dan wie in de privé-sector werkt.

Nog in Wallonië bestaat er een nogal grillige samenhang met het *inkomensniveau* ⁵⁶. Wie tussen de 50000 en de 59000 BF verdient lijkt geneigd om de macht van de koning lager in te schatten.

3. Correlatie met de politieke voorkeur

Eigenaardig genoeg houdt de kiesintentie in Vlaanderen geen verband met de perceptie van de macht van de koning, en in Wallonië en Brussel wel ⁵⁷. In Wal-

(52) Vlaanderen: F-waarde = 13,68 $r^2 = 0,014$ sign. = 0,0002

Wallonië: F-waarde = 22,07 $r^2 = 0,023$ sign. = 0,0001

Brussel: F-waarde = 4,46 $r^2 = 0,035$ sign. = 0,004

(53) F-waarde = 4,17 $r^2 = 0,022$ sign. = 0,0009

(54) Vlaanderen: F-waarde = 3,38 $r^2 = 0,0209$ sign. = 0,0026

Brussel: F-waarde = 3,84 $r^2 = 0,024$ sign. = 0,0009

(55) F-waarde = 4,54 $r^2 = 0,005$ sign. = 0,0335

(56) F-waarde = 3,61 $r^2 = 0,02526$ sign. = 0,0015

(57) Wallonië: F-waarde = 3,61 $r^2 = 0,01637$ sign. = 0,0063

Brussel: F-waarde = 4,89 $r^2 = 0,0277$ sign. = 0,0002

lonië heeft de samenhang vooral te maken met het feit dat de Christen-democratische respondenten de macht van de koning hoger inschatten dan de anderen. Het grootste verschil (9,5 punten) vinden we tussen de PSC en de PRL. In Brussel is het verband sterker. Hier scoort de koning opnieuw significant hoger bij de PSC en daarnaast ook significant lager bij de groenen. Tussen de PSC en de groenen is er een verschil van 15 punten.

Enkel in Wallonië vinden we een weerspiegeling van het vorige verband in de correlatie met het *ziekenfondslidmaatschap*⁵⁸. Leden van de christelijke ziekenfondsen blijken aan de koning een ietwat hogere machtspositie toe te kennen. Met het *vakbondslidmaatschap* is er in geen enkel gewest een correlatie.

4. Correlatie met de religieuze overtuiging

In Vlaanderen heeft de religieuze overtuiging blijkbaar niets te maken met de inschatting van de macht van de koning. In Wallonië en, vooral, Brussel wel⁵⁹. Hier wordt de macht van de koning door de gelovigen significant hoger gekwoteerd en door de ongelovigen significant lager. In Brussel wordt hierdoor 5,5% van de variantie beschreven, in Wallonië 2,2%. In Wallonië geven de Katholieken gemiddeld een score van 42,8 punten, de niet-Katholieken een van 34,5 punten. In Brussel bedragen die cijfers respectievelijk 48 en 38,6. Het verband met de mispraktijk ontbreekt.

B. De gewenste macht

In tweede instantie kunnen we nu onderzoeken in welke mate en op welke manier de respondenten de macht van de koning willen gewijzigd zien. Om dat te achterhalen werd hen gevraagd of de koning in hun ogen te veel invloed, net genoeg invloed dan wel te weinig invloed heeft.

TABEL XI

Het oordeel over de macht van de koning, in Vlaanderen, Wallonië, Brussel en België.

		te veel	genoeg	te weinig	weet niet	N
Vlaanderen	n	134	499	275	69	977
	%	13,7	51,1	28,1	7,1	
Wallonië	n	104	425	354	78	961
	%	10,8	44,2	36,8	8,1	
Brussel	n	151	456	271	69	947
	%	15,9	48,2	28,6	7,3	
België*	n	378	1412	901	216	2907
	%	13	48,6	31	7,4	

* gewogen volgens het bevolkingsaantal per regio.

(58) F-waarde = 4,48 $r^2 = 0,0152$ sign. = 0,0039

(59) Wallonië: F-waarde = 4,18 $r^2 = 0,022$ sign. = 0,0009

Brussel: F-waarde = 13,51 $r^2 = 0,0553$ sign. = 0,0001

In Wallonië klinkt de roep om meer macht voor de koning het hardst. 36,8% van de respondenten vindt daar dat een grotere invloed van de koning wenselijk zou zijn, tegenover 10,8% die vindt dat hij teveel invloed uitoefent. In Vlaanderen bedragen die percentages respectievelijk 28,1 en 13,7 en in Brussel 28,6 en 15,9. Uit een Chi-kwadraat toets blijkt dat die verschillen significant zijn ⁶⁰.

De resultaten voor België kunnen we naast die van het GLOPO-resultaat van 1975 leggen. In 1975 vond slechts 8,9% van alle respondenten dat de koning teveel macht uitoefende, tegenover 41,1% die vond dat hij er te weinig uitoefende. 41,4% vond toen dat de koning net genoeg invloed had. De meest opvallende veranderingen in de loop van de laatste 15 jaar zijn dus een daling van het aantal dat meer macht wenst voor de koning en een stijging van het aantal dat tevreden is met zijn invloed.

We kunnen ons nu opnieuw afvragen in welke opzichten de respondenten die meer macht willen voor de koning verschillen van de respondenten die vinden dat hij er genoeg of teveel heeft. Daarbij analyseren we eerst de samenhang met de andere afhankelijke variabelen om daarna het rijtje onafhankelijke variabelen te overlopen.

1. Correlatie met koningsgezindheid

Het lijkt aannemelijk dat de respondenten die vinden dat de koning te weinig macht heeft eerder geneigd zullen zijn om die macht vrij laag in te schatten. Dat is enkel zo in Vlaanderen en Wallonië. In Vlaanderen wordt door die samenhang amper 1,3% van de variantie van de *machtsperceptie van de koning* beschreven ⁶¹. Er blijkt enkel een significant verschil te bestaan tussen zij die vinden dat hij te weinig macht heeft, en zij die over zijn huidige invloed tevreden zijn. In Wallonië is de samenhang sterker. Hier wordt 5,1% van de variantie beschreven ⁶². De respondenten die de macht van de koning verminderd willen zien schatten die macht gemiddeld 17 punten hoger in dan zij die een grotere invloed van de kroon wensen, en 20 punten hoger dan zij die daarover geen mening hebben. In Brussel is de correlatie niet significant.

Respondenten die vinden dat er een koning nodig is in België zijn meer van mening dat men die koning meer macht moet geven dan de andere respondenten. Dat het verband vrij sterk is blijkt duidelijk uit tabel XII, Van de respondenten die de monarchie noodzakelijk achten vindt in Vlaanderen 32,1%, in Wallonië 39,9% en in Brussel 34,8% dat hij meer invloed moet hebben. Van de respondenten die de tegenovergestelde mening zijn toegedaan wil respectievelijk 20,7%, 28,9% en 13,2% meer macht voor de koning. Er is dus een klein aantal respon-

(60) χ^2 van de kruistabel tussen de regio en het oordeel over de macht van de koning : 27,948 sign. = 0,0001 Cramers V = 0,069

(61) F-waarde = 4,16 r^2 = 0,0128 sign = 0,0001

(62) F-waarde = 16,68 r^2 = 0,0511 sign. = 0,0001

denten (4,7% in Vlaanderen, 5,9% in Wallonië en 2,6% in Brussel) dat de monarchie overbodig vindt maar haar toch meer macht toewenst. Dit lijkt tegenstrijdig maar is toch verklaarbaar. Vergeten we niet dat nogal wat respondenten de monarchie niet nodig vonden 'omdat de koning toch geen effectieve macht heeft'. Allicht zijn er daarvan sommigen die de monarchie enkel nuttig vinden in de mate dat die meer invloedrijk wordt. We kunnen die hypothese testen door na te gaan wat de motivering is van de respondenten met dat schijnbaar contradictorische antwoordpatroon. Het overgrote deel van die groep gebruikt inderdaad het overbodigheidsargument: in Vlaanderen vinden we dat argument bij 63%, in Wallonie bij 71,9% en in Brussel bij 72%. Dit is telkens significant meer dan in de groep respondenten die de koning niet nodig vinden en bijgevolg ook niet pleiten voor meer koninklijke invloed⁶³

TABEL XII

Het verband tussen het oordeel over de noodzaak van de monarchie en het oordeel over de macht van de koning, in Vlaanderen, Wallonië en Brussel

		te veel	genoeg	te weinig	weet niet	N
VLAANDEREN ($X^2 = 100,226$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,305)						
nodig	n	41	334	195	38	608
	%	6,7	54,9	32,1	6,3	
niet nodig	n	73	85	46	18	222
	%	32,9	38,3	20,7	8,1	
weet niet	n	20	77	34	13	144
	%	13,9	53,5	23,6	9,0	
WALLONIE ($X^2 = 79,395$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,203)						
nodig	n	34	281	229	30	574
	%	5,9	48,9	39,9	5,3	
niet nodig	n	50	67	57	23	197
	%	25,4	34,0	28,9	11,7	
weet niet	n	20	76	68	25	189
	%	10,6	40,2	36,0	13,2	
BRUSSEL ($X^2 = 158,833$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,290)						
nodig	n	44	311	210	38	603
	%	7,3	51,6	34,8	6,3	
niet nodig	n	82	72	25	10	189
	%	43,4	38,1	13,2	5,3	
weet niet	n	25	71	35	21	152
	%	16,5	46,7	23,0	13,8	

(63) X^2 van de kruistabel tussen het al dan niet gebruiken van het overbodigheidsargument en het al dan niet geven van een 'tegenstrijdig' antwoord op de vragen in verband met de noodzaak en de macht van de koning (enkel met respondenten die de koning niet nodig vinden): Vlaanderen: 3,922 sign. = 0,048 Cramers V = 0,131, Wallonië: 10,050 sign. = 0,002 Cramers V = 0,223, Brussel: 11,351 sign. = 0,001 Cramers V = 0,238,

De vraag over de gewenste machtshierarchie had uitdrukkelijk betrekking op functies, niet op personen. Toch blijkt het antwoord over de gewenste macht van de monarchie in grote mate afhankelijk van het oordeel over de koning als persoon. De respondenten die de macht van de koning willen ingeperkt zien zijn beïnvloed minder ingenomen met de persoon van de koning dan de andere respondenten. Maar de gemiddelde waardering blijft wel positief, behalve voor wat betreft de tegenstelling geloofwaardig/ongeloofwaardig in Brussel. Van diegenen die vinden dat de koning te veel macht heeft beschouwt 45,3% hem als ongelofwaardig. Een variantieanalyse toont aan dat de factor 'houding tegenover de koning als persoon' in Vlaanderen voor 10,7% kan beschreven worden door het oordeel over zijn macht ⁶⁴. In Wallonië is dat 9,4% ⁶⁵ en in Brussel zelfs 14,4% ⁶⁶.

2. Correlatie met identificatievariabelen

In Vlaanderen en Brussel zijn de *mannen* wat meer geneigd om de macht van de koning te verminderen, en de *vrouwen* om die te vergroten ⁶⁷.

Enkel in Brussel blijkt het oordeel over de macht van de koning voor een stuk afhankelijk van de *leeftijd* ⁶⁸. Hoe ouder men wordt, hoe meer men geneigd is om te pleiten voor meer invloed voor de koning. Eigenaardig genoeg vormt de jongste generatie een uitzondering op die regel: het procent 'te weinig invloed' is hier ongeveer even hoog als bij de oudste generaties.

In Wallonië en Brussel is er een significant verband met het studieniveau ⁶⁹. Hoe hoger het studieniveau, hoe minder de respondenten vinden dat de koning te weinig invloed heeft. In Wallonië zijn er dat 40% bij respondenten met enkel lager onderwijs tegenover 24,2% bij universitaire. In Brussel is het verschil nog meer uitgesproken: 38% bij de eerste groep tegenover 14,9% bij de tweede.

In de drie gewesten heeft het oordeel over de macht van de koning ook iets te maken met de *beroepssituatie* ⁷⁰. Bij de werklozen en studenten vinden we wat meer misnoegdheid over de te grote macht van de koning. Van opvallend veel huisvrouwen daarentegen mag hij best wat meer invloed hebben.

(64) F-waarde = 38,74 $r^2 = 0,1079$ sign. = 0,0001

(65) F-waarde = 31,97 $r^2 = 0,094$ sign. = 0,0001

(66) F-waarde = 51,01 $r^2 = 0,1436$ sign. = 0,0001

(67) Vlaanderen: $X^2 = 12,146$ sign. = 0,007 Cramers V = 0,112
Brussel: $X^2 = 20,087$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,146

(68) $X^2 = 29,579$ sign. = 0,014 Cramers V = 0,102

(69) Wallonië: $X^2 = 37,876$ sign. = 0,004 Cramers V = 0,115
Brussel: $X^2 = 50,133$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,133

(70) Vlaanderen: $X^2 = 29,429$ sign. = 0,003 Cramers V = 0,105
Wallonië: $X^2 = 22,567$ sign. = 0,032 Cramers V = 0,097
Brussel: $X^2 = 16,305$ sign. = 0,012 Cramers V = 0,169

In Wallonië vinden we in de *privésector* significant meer respondenten die de koning machtiger willen zien dan in de *openbare sector*⁷¹.

3. Correlatie met de politieke voorkeur

Het verband tussen de *kiesintentie* en het oordeel over de macht van de koning ligt helemaal in de lijn van de verwachtingen (zie tabel XIII). We wisten al dat de christen-democratische kiezers het meest koningsgezind zijn. Nu blijkt dat zij ook méér dan de andere respondenten geneigd zijn om meer macht te geven aan de koning. Dat is de wens van 31,3% van de Vlaamse christen-democraten, 41,6% van de Waalse en 43,5% van de Brusselse. Ook relatief veel liberalen zijn van dat gedacht. De socialisten daarentegen neigen eerder naar het tegendeel: relatief veel willen minder macht voor de koning en relatief weinig meer. Dat laatste verschil is in Wallonië wel relatief klein. Daar wil niet minder dan 38% van de socialisten meer macht voor de koning. In Vlaanderen en Brussel bedraagt dat procent respectievelijk 20 en 22,6. Aan het antwoord op deze vraag te oordelen zijn de Groenen in Wallonië minder koningsgezind dan de socialisten. Van die groep wil slechts 26,5% meer macht voor de koning. Ook in de andere twee gewesten lijken de ecologisten afkerig te staan tegenover een te grote machtsuitoefening door de koning.

TABEL XIII

Het verband tussen het oordeel over de macht van de koning en de kiesintentie*, in Vlaanderen, Wallonië en Brussel

		te veel	genoeg	te weinig	weet niet	N
VLAANDEREN ($\chi^2 = 40,317$ sign. = 0,002 Cramers V = 0,119)						
SP	n	52	103	43	16	214
	%	24,4	48,2	20,0	7,4	
CVP	n	18	155	86	16	275
	%	6,7	56,3	31,3	5,7	
PVV	n	22	88	49	10	169
	%	13,1	51,9	28,9	6,1	
VU	n	12	46	23	8	89
	%	13,8	51,5	25,5	9,2	
AGALEV	n	20	50	26	5	101
	%	20,1	49,4	25,9	4,6	
VL.BLOK	n	4	24	12	3	43
	%	9,8	55,6	27,5	7,1	
andere	n	7	25	14	5	51
	%	14,4	48,1	27,6	9,9	
WALLONIE ($\chi^2 = 43,083$ sign. = 0,0001 Cramers V = 0,127)						
PS	n	41	126	122	32	321
	%	12,9	39,1	38,0	10,0	
PSC	n	4	102	81	7	194
	%	2,1	52,8	41,6	3,5	

(71) $\chi^2 = 8,441$ sign. = 0,038 Cramers V = 0,096

		te veel	genoeg	te weinig	weet niet	N
PRL	n	17	84	63	8	172
	%	10,1	48,6	36,6	4,7	
ECOLO	n	17	55	31	15	118
	%	14,1	46,3	26,5	13,1	
andere	n	12	30	33	7	82
	%	14,9	36,1	40,8	8,2	
BRUSSEL ($\chi^2 = 38,24$ sign. = 0,001 Cramer's V = 0,138**)						
PS	n	29	75	32	6	142
	%	20,5	52,7	22,6	4,2	
PSC	n	4	29	28	4	65
	%	5,1	45,2	43,5	6,2	
PRL	n	15	101	61	15	192
	%	7,7	52,9	31,8	7,6	
FDF	n	10	37	22	5	74
	%	13,6	49,8	29,8	6,8	
ECOLO	n	31	50	28	10	119
	%	25,8	41,8	23,4	9,0	
SP	n	11	15	9	3	38
	%	-	-	-	-	
CVP	n	3	29	15	4	51
	%	5,5	56,0	29,6	7,9	
PVV	n	11	26	25	0	62
	%	17,9	42,5	39,6	0	
VU	n	0	24	0	0	24
	%	-	-	-	-	
AGALEV	n	1	5	2	1	9
	%	-	-	-	-	
VL.BLOK	n	0	6	2	1	9
	%	-	-	-	-	
andere	n	19	33	23	6	81
	%	23,6	40,7	28,6	7,1	

* gewogen volgens het kiesgedrag in 1987

** Vlaamse partijen niet inbegrepen

Enkel in Vlaanderen heeft ook het *vakbondslidmaatschap* iets te maken met het oordeel over de macht van de koning⁷². De leden van de socialistische vakbond vallen op door hun kritische houding ten opzichte van een eventuele grotere invloed van de koning. Het *ziekenfondslidmaatschap* houdt in geen enkele regio verband met dit aspect van koningsgezindheid.

4. Correlatie met de religieuze overtuiging

Vrij voorspelbaar is ook de samenhang met de *religieuze overtuiging* (zie tabel XIV). Van de ongelovigen in Vlaanderen is 28,6% van oordeel dat de koning te veel invloed heeft. Bij de Katholieken zijn er dat maar 9,2%. In Wallonië wil 19,6% van de ongelovigen tegenover slechts 7,2% van de katholieken de macht van de koning inperken. Maar in Wallonië valt het vooral op dat we grootste procent 'meer invloed' vinden bij de respondenten zonder religieuze overtuiging. In Brus-

(72) $\chi^2 = 22,828$ sign. = 0,029 Cramers V = 0,091

sel is het verband het sterkst. Van de ongelovigen wil 27,9% de invloed van de koning beknotten, van de katholieken slechts 7,8%.

Vlaanderen is het enige gewest waar het oordeel over de macht van de koning ook afhankelijk is van de *mispraktijk*⁷³. Er lijkt vooral een aanzienlijk verschil te bestaan tussen de groep katholieken één keer per maand of minder naar de mis gaan en zij die meer gaan. Die laatste groep heeft het merkelijk minder moeilijk met de machtsuitoefening van de koning. Het verband is evenwel vrij inconsistent.

TABEL XIV

Het verband tussen het oordeel over de macht van de koning en de religieuze overtuiging in Vlaanderen, Wallonië en Brussel

		te veel	genoeg	te weinig	weet niet	N
VLAANDEREN ($X^2 = 50,204$ sign. = 0,0001 Cramer's $V = 0,164^{**}$)						
ongelovig	n	36	56	25	9	126
	%	28,6	44,4	19,8	7,2	
protestant	n	0	5	5	0	10
	%	-	-	-	-	
katholiek	n	61	352	210	40	663
	%	9,2	53,1	31,7	6,0	
andere godsdienst	n	7	11	2	2	22
	%	31,8	50,0	9,1	9,1	
geen rel. overtuiging	n	28	67	31	17	143
	%	19,6	46,8	21,7	11,9	
WALLONIE ($X^2 = 32,119$ sign. 0,0001 Cramer's $V = 0,134^{**}$)						
ongelovig	n	30	65	46	12	153
	%	19,6	42,5	30,1	7,8	
protestant	n	1	7	4	1	13
	%	-	-	-	-	
katholiek	n	43	282	225	50	600
	%	7,2	47,0	37,5	8,3	
andere godsdienst	n	4	16	15	0	35
	%	-	-	-	-	
geen rel. overtuiging	n	24	47	61	15	147
	%	16,3	31,0	41,5	10,2	
BRUSSEL ($X^2 = 60,743$ sign. = 0,0001 Cramers $V = 0,187^{**}$)						
ongelovig	n	65	107	47	14	233
	%	27,9	45,9	20,2	6,0	
protestant	n	1	8	7	1	17
	%	-	-	-	-	
katholiek	n	37	237	167	32	473
	%	7,8	50,1	35,3	6,8	
andere godsdienst	n	11	23	9	7	50
	%	22,0	46,0	18,0	14,0	
geen rel. overtuiging	n	37	77	38	13	165
	%	22,4	46,7	23,0	7,9	

** protestanten en respondenten met een andere godsdienst niet inbegrepen.

(73) $X^2 = 24,373$ sign. = 0,018 Cramers $V = 0,112$ (enkel katholieken)

5. Correlatie met het gevoel van verbondenheid

Hierboven hebben we al herhaalde keren kunnen vaststellen dat een sterk gevoel van *verbondenheid met België* vaak samengaat met een grote mate van koningsgezindheid. Ook voor wat betreft het oordeel over de invloed van de koning is dat het geval. Hoe meer de respondenten zich met de Belgische staat identificeren, hoe meer ze vinden dat de koning te weinig invloed heeft, en dit in de drie gewesten ⁷⁴. In Vlaanderen is het verband het minst sterk. Van diegenen die zich het meest met België verbonden voelen vindt 32,2% dat de koning te weinig macht heeft, tegenover slechts 16,3% van diegenen die zich het minst met België identificeren. In de eerste groep oordeelt slechts 11,3% dat hij te veel macht heeft, tegenover 20,2% in de tweede groep. In Wallonië blijkt de samenhang vooral uit die tweede tegenstelling. 7,5% van de groep die zich sterk met België vereenzelvigd vindt dat de koning te veel macht heeft, maar bij de minst Belgisch-gezinden loopt dat op tot 25,7%. Ook in Brussel is dat contrast het grootst. Daar bedragen die procenten respectievelijk 6,5 en 24,7.

In Wallonië houdt ook de *identificatie met de eigen regio* verband met het oordeel over de macht van de koning ⁷⁵, maar die samenhang is weinig consistent. Bij de respondenten die zich het meest met Wallonië vereenzelvigen is zowel het procent 'te veel invloed' als het procent 'te weinig invloed' opvallend hoog. In Brussel daarentegen vinden we bij de Waalsgezinden enkel een oververtegenwoordiging van respondenten die vinden dat de invloed van de koning dient ingeperkt ⁷⁶. Dat is ook -zij het in zeer beperkte mate- het geval met diegenen die zich het meest met Brussel verbonden voelen ⁷⁷.

VI. Besluit

De resultaten van ons onderzoek liggen grotendeels in het verlengde van vorige peilingen naar de populariteit van de monarchie. Telkens blijkt dat het overgrote deel van de bevolking overtuigd is van het nut van de monarchie en sympathie heeft voor de persoon van koning Boudewijn. Wel is het belangrijk dat het aantal monarchisten met zowat 20% daalt wanneer in de vraagstelling de categorie 'weet niet' expliciet wordt vermeld. Dit wijst erop dat er terzake een aanzienlijke onverschilligheid bestaat.

In Brussel is het aantal monarchisten het grootst. Daarna volgen Vlaanderen en Wallonië. In Vlaanderen zijn er wat meer niet-koningsgezinden dan in de twee andere gewesten. Opmerkelijk is verder dat het aantal respondenten zonder me-

(74) Vlaanderen: $X^2 = 18,736$ sign. = 0,028 Cramers $V = 0,08$
 Wallonië: $X^2 = 32,495$ sign. = 0,0001 Cramers $V = 0,107$
 Brussel: $X^2 = 69,224$ sign. = 0,0001 Cramers $V = 0,16$

(75) $X^2 = 18,563$ sign. = 0,029 Cramers $V = 0,082$

(76) $X^2 = 23,439$ sign. = 0,024 Cramers $V = 0,098$

(77) $X^2 = 23,391$ sign. = 0,025 Cramers $V = 0,093$

ning in Wallonië groter is dan in Vlaanderen en Brussel. Toch zijn die verschillen niet echt substantieel en mag men niet besluiten dat de steun voor de monarchie in beide landsdelen grondig verschilt.

Het verschil tussen Vlamingen en Franstaligen zit hem veeleer in de manier waarop de steun voor de monarchie wordt verantwoord. Bij de Vlamingen spelen louter emotionele argumenten kennelijk een grotere rol dan bij de Walen en de Brusselaars. Vooral de gehechtheid aan de traditie vormt in Vlaanderen een belangrijke basis voor de steun aan de monarchie. In Wallonië en Brussel is de koningsgezindheid veeleer op rationele overwegingen gebaseerd. Daarbij wordt vooral de nadruk gelegd op de scheidsrechtelijke functie van de koning en zijn rol als bindteken tussen Vlaanderen en Wallonië.

Weinig respondenten zeggen dat ze de monarchie steunen uit sympathie of bewondering voor de persoon van koning Boudewijn. Toch zijn de houding tegenover de koning als persoon en de monarchie als institutie grondig verstrengeld. Hoe meer bewondering men heeft voor de persoonlijkheid van koning Boudewijn, hoe meer men geneigd is om de monarchie te verdedigen en om de invloed van de koning te vergroten.

Zowat één vijfde van de bevolking vindt dat België het best zonder een koning zou kunnen stellen. Over het algemeen wordt die stelling door de respondenten rationeel onderbouwd. Het argument dat de vorst niet democratisch wordt verkozen lijkt, vooral in Vlaanderen en Wallonië, van ondergeschikt belang. Heel vaak redeneert men dat de koning toch geen reële macht uitoefent en dus kan gemist worden.

Over de vraag hoeveel effectieve macht de koning heeft bestaat er bij publieke opinie voor het overige weinig eensgezindheid. Wel wordt de macht van de koning nu gemiddeld hoger ingeschat dan in 1975. Toch zou ongeveer één derde van de bevolking die macht nog willen uitgebreid zien, tegenover iets meer dan 10% die de macht van de koning wil inperken.

Uit het feit dat de koning de steun geniet van het overgrote deel van de bevolking mag echter niet worden afgeleid dat er over zijn rol een consensus bestaat, over alle partijpolitieke en wereldbeschouwelijke grenzen heen. Bij nader toezien blijkt het enthousiasme voor het hof en de koning sterk afhankelijk van de religieuze overtuiging van de burger. De ongelovigen staan veel meer afstandelijk ten opzichte van de monarchie dan de katholieken. In die mate zelfs dat er bij de niet-katholieken geen volstrekte meerderheid te vinden is voor het behoud van de monarchie, en dit zowel in Vlaanderen, Wallonië en Brussel. Bovendien hebben niet-katholieken ook beduidend minder sympathie voor de koning als persoon.

Dat religie en koningsgezindheid nauw samenhangen blijkt ook uit het feit dat de katholieken enthousiaster zijn over de monarchie en de koning naarmate ze méér naar de mis gaan. De trouwe misgangers kunnen beschouwd worden als een harde kern van royalisten.

Uit die fundamentele samenhang vloeien een aantal andere correlaties voort. De CVP en de PSC zijn de partijen met het grootste aantal katholieke kiezers en dus ook met de meest royalistische achterban. Op de tweede plaats komen de liberalen, in Vlaanderen gevolgd door de Volksunie. Het minst koningsgezinden vinden we bij de socialisten, de groenen en het Vlaams Blok. In Vlaanderen en Wallonië is er bij de aanhang van die partijen geen absolute meerderheid te vinden voor het behoud van de monarchie. In Brussel wel, het Vlaams Blok niet te na gesproken.

Een en ander brengt ook een samenhang teweeg tussen koningsgezindheid en zuilaanhang. Voortgaande op het vakbonds- en ziekenfondslidmaatschap kunnen we stellen dat de leden van de socialistische zuil merkkelijk minder enthousiast zijn over monarchie en koning dan de leden van de christelijke zuil.

Dat vrouwen de koning en de monarchie een warmer hart toedragen dan mannen blijkt slechts sporadisch uit ons onderzoek. Wel blijken de huismoeders zich nogal consequent van de andere respondenten te onderscheiden door hun koningsgezindheid.

De houding ten opzichte van de koning en de monarchie loopt tot op zekere hoogte parallel met de houding tegenover de Belgische natie. Wie zich sterk met België identificeert is over het algemeen royalistischer ingesteld. Anderzijds is het niet zo dat een sterke identificatie met de deelstaten een negatieve houding ten opzichte van de koning en de monarchie impliceert. Wel blijken mensen met een sterke gerichtheid op Europa vaak iets minder enthousiast over het koningschap.

Bij oudere generaties vinden we zowel in Vlaanderen als in Wallonië door de band meer koningsgezinden. Toch is het verband met de leeftijd niet lineair, aangezien de jongeren in Vlaanderen en Wallonie enthousiaster zijn over de koning dan de mensen van middelbare leeftijd. In oudere generaties vinden we uiteraard meer katholieken dan in de jongere. Toch blijft het verband tussen katholieciteit en koningsgezindheid over het algemeen behouden wanneer we de leeftijd onder controle houden.

Ons onderzoek bevat een aantal indicaties van het feit dat de breuklijn tussen royalisten en anti-royalisten, zoals die zich ten tijde van de koningskwestie aftekende, aan het verschuiven is. Wat betreft de houding tegenover de monarchie is de polarisatie tussen het overwegend katholieke Vlaanderen en het overwegend socialistische Wallonië grotendeels weggefallen. Het Waalse socialisme vormt nog slechts in zeer beperkte mate een haard van oppositie tegen de monarchie.

Vooraf in Wallonië komt de meeste oppositie tegen de koning vanuit een vrij nieuwe hoek. Hier vinden we relatief veel niet-koningsgezinden onder de studenten en de respondenten die vrij hooggeschoold zijn. Het feit dat ECOLO de partij is met het hoogste aantal niet-koningsgezinden bevestigt het vermoeden dat de onvrede met de monarchie vooral leeft bij de intellectuelen en de meest dynamische krachten in de maatschappij.

In Vlaanderen vormt het Vlaams-nationalisme een belangrijke kern van oppositie tegen de monarchie. Maar daarnaast vinden we, in tegenstelling tot Wallonië, opmerkelijk veel niet-koningsgezinden bij de socialisten.

In de plaats van de traditionele breuklijn tussen koningsgezinden en niet-koningsgezinden is er ook voor een stuk een generatiekloof gekomen. Daarbij valt het vooral op dat de Waalse respondenten die in 1950 oud genoeg waren om deel te nemen aan het referendum over de terugkeer van de koning en toen in meerderheid anti-royalistisch waren, nu méér koningsgezind zijn dan de jongere respondenten. Die oudere generaties zijn dus waarschijnlijk in royalistische zin geëvolueerd. In Wallonië lijkt de invloed van de koningskwestie op de koningsgezindheid dus grotendeels weggevallen. In Vlaanderen daarentegen heeft de passionele controverse over de terugkeer van de koning allicht wel sporen nagelaten bij de oudere generaties, die over het algemeen bijzonder koningsgezind zijn, meer nog dan hun Waalse leeftijdsgenoten.

Ook het sterke verband tussen religieuze overtuiging en koningsgezindheid is allicht voor een stuk nog een echo van de polarisatie tussen overwegend katholieke Leopoldisten en overwegend vrijzinnige anti-Leopoldisten. Maar aangezien dit verband zowel bij jongere als bij oudere generaties bestaat kan het slechts gedeeltelijk aan die historische omstandigheden worden toegeschreven. Uiteraard moeten we hier ook rekening houden met de recente weigering van de koning om de abortuswet te ondertekenen. Misschien heeft die beslissing de tegenstelling tussen katholieke royalisten en ongelovige niet-royalisten opnieuw wat aangewakkerd, al dient hier meteen aan toegevoegd dat de respondenten die kwestie uiterst zelden aanhalen bij de motivering van hun steun voor of oppositie tegen de monarchie.

Tenslotte is het een niet onbelangrijke vaststelling dat de respondenten zelf -wat ook hun leeftijd is- nog nauwelijks verwijzen naar de koningskwestie om hun steun voor of hun oppositie tegen de monarchie te verantwoorden. Een indicatie te meer dat de invloed van de naoorlogse koningskwestie op de opinievorming over de monarchie wegebt.

Al deze cijfers, tabellen en correlaties vertellen natuurlijk maar een deel van het verhaal. Blijft immers de vraag naar de verklaring voor de resultaten van de enquête. Omtrent de dieperliggende verklaring voor de koningsgezindheid van de publieke opinie tasten we, bij gebrek aan een grondiger wetenschappelijk onderzoek, nog grotendeels in het duister.

Dat onderzoek zou volgens ons vooral moeten gericht zijn op de impact van de politieke socialisatie. Van jongsaf aan worden kinderen vertrouwd gemaakt met het beeld van de koning en de koningin. In de geschiedenis van België, zoals die aan de lagere school wordt onderwezen, is de koning dé hoofdrolspeler. Maar niet alleen daar. Ook in sprookjes, kinderliteratuur en bijbelse verhalen staat de koning centraal. Bijgevolg spreekt hij sterk tot de verbeelding van de kinderen. Er ontwikkelt zich een emotionele band met de koning en de koningin, een band die

ook op latere leeftijd de houding tegenover de monarchie blijft kleuren. Allicht wordt die primaire socialisatie vooral door de media bestendigd. Maar nogmaals : grondiger onderzoek moet hierover uitsluitsel brengen.

Summary : The monarchy and public opinion in Belgium

A sample survey of 3000 Belgians shows that a large majority in both Flanders, Wallonia and Brussels is in favour of the monarchy. This support is based mainly on an attachment to tradition and a belief that the monarchy is the only institution capable of holding the nation together. Comparison with earlier research indicates that the influence of the king, as perceived by the population, has increased during the last 15 years. Older generations and catholics tend to be more royalistic. Opposition against the monarchy is strongest amongst non-religious groups, younger generations, ecologists and - in Flanders - socialists and Flemish nationalists.